

KO – LIKOS E POZNA – JEMO?

Zbornik radova

Europska Unija
"Zajedno do fondova EU"

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Centra za kreativno pisanje.

Cekape, CeKaPe Centar za kreativno pisanje
Amruševa 10
10 000 Zagreb
tel.: 01 2431 071
www.cekape.com
info@gmail.com

www.strukturnifondovi.hr

- 5 SJEDNIMO JEDNI PORED DRUGIH**
6 Sanja Vučković: Koliko se poznajemo?
8 Irina Marić i Jasmina Šahović Žabka: Kako je u Tehničku školu Nikole Tesle Vukovar došao Književni klub?
10 Remzija Hadžiefendić-Parić: Univerzalnost čarolije teksta
- 17 PUT U SREDIŠTE PRIČE**
18 Nebojša Lujanović:
Kreativno pisanje podrazumijeva empatiju s likovima
20 Miroslav Mićanović: Iskakanje padobranom iz sna
- 25 DRUGAČIJI I DRUGI**
Priče učenika/ca Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića i učenika/ca Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar
26 Aida Đogić, Najda Đogić, Iman Kapetanović i Emina Arifagić:
Povratak uz svatove
32 Vladimir Baran: Izbor
33 Petra Pušić: Hladnoća
35 Mateo Sejfović: Skok na glavu
37 Borna Živić: Događaj koji mi je promijenio život
38 Đurica Dakić: Kraj!
38 Ines Gadanec: Romeo & Juliet
39 Mateo Pipinić: Moje ime
39 Denis Deronja: Prvi dan škole
40 Vanesa Ivanković: David
41 Ajna Džanić, Hanan Hasanbegović, Amina Kubat, Tarik Đogić:
Kad si slobodan?
47 Vitomir Hardi: Beskraj desetljeća
48 Andrej Milanović Kao da nikad...
49 Dominik Kristaj: Zabranjene školjke
50 Anastasia Pejaković: Maturalna večer
51 Andrea Ožvat: Može li bolje?
52 Sanel Mešić, Naim Talić: Sudar
(Jargon Specialist: Hanan Hasanbegović)
57 Dominik Požarko: Drukčiji i drugi
58 Dejan Turajlić: Želje

- 60** Andrea Bilušković: Zahvalnost
61 Filip Šubašić: Vidimo se sutra
62 Ivana Žujić: Andrej
63 Jan Malnar: Taekwondo
65 Leona Manjoš: Jezik
66 Luka Bjelanović: Moj put u Strasbourg
67 Tamara Vuković: Jesam li sama?
68 Melisa Hadžić, Alhena Hevešević, Sumeja Žigić: Svjetlo u tami
72 Veljko Marković: Savudrija
74 Sergej Karas: Da li bih mogao?
78 Svetlana Tripunović: Koncert
79 Kristina Nikolić: Loši i dobri dani...
81 Marko Lazić: Što jesam i kakav jesam

83 **PRIČALI SMO U VUKOVARU**

- 84** Aida Đogić, Najda Đogić, Iman Kapetanović i Merjem Hasanović: Putovanje u Vukovar
88 Sanel Mešić: Zbližavanje Dine i Dore
89 Vitomir Hardi:
Četiri romana, četiri imena i nebrojeno puno pitanja
91 Srđan Srdić: Radim posao koji me najviše ispunjava i zabavlja, inspiriše i uzbudiće

95 **GOVORILI SMO O KNJIŽEVNOSTI**

- 96** Tanja Mravak: Ulaganje u druge
98 Amir Bukvić: Drama u drami
101 Filip David: Sećanje
102 Maša Kolanović: Književnost za bolje društvo
105 Srđan Srdić: Pročitati Vukovar

109 **SUDJELOVANJE U POBJEDI**

- 110** Monika Nožinić: Nitko nije poražen
115 Sanja Siročić: Neformalnim učenjem do sigurnije budućnosti
117 Iva Valenčić: Smijehom izvan zone komfora
119 Vedrana Bibić : Kronika jednog upoznavanja
122 Zahvale

SJEDNIMO JEDNI PORED DRUGIH

Koliko se poznajemo?

Sanja Vučković, predsjednica Centra za kreativno pisanje

Kada bi vam postavili pitanje koliko poznajete osobe s kojima ste vrlo bliski – roditelje, braću/sestre – muževe/žene, vjerojatno biste bez razmišljanja odgovorili: Znam sve o njima. Kada bi vam isto pitanje uputio najbolji prijatelj ili prijateljica, možda bi trenutak razmišljanja bio duži, ali odgovor vrlo sličan. Ako bi taj krug proširili i u njega doveli sve one s kojima dijelimo radne prostore, s kojima učimo, stvaramo i zabavljamo se, ili one koje je u naš život jednostavno dovela slučajnost, i opet postavili isto pitanje, odgovor bi bio: Ma poznajemo se, naravno!

Razmišljajući o bliskim osobama, odgovor na pitanje *koliko se poznajemo* čini se vrlo jednostavan.

Ali odgovori, ma koliko vjerovali u njih ili u sebe, često kriju neznanje, nerazumijevanje, nestrpljenje, netoleranciju, prešućivanje, zamjeranje ili jednostavno nemogućnost da slušamo i čujemo što nam govore.

Živeći u svijetu u kojem se iza demokracije, uvažavanja prava na različitosti, tolerancije, slobode i jednakosti (pre)često skriva rodna, spolna, vjerska i nacionalna neravnopravnost, čini mi se da nam je više no ikada potrebno da se zapitamo *koliko se zaista poznajemo*. I želimo li uopće upoznati nekog drugog i drugačijeg? Naslov projekta iz kojeg je nastao i ovaj Zbornik nametnuo se iz mog dubokog uvjerenja da moramo sjesti jedni pored drugih, pronaći vremena i volje za slušanje. Strpljivo i pažljivo, iskreno i otvorenog srca. Ne tražeći pritom razloge, ne procjenjujući, ne osuđujući, ne važući riječi, ne odmjeravajući koliko smo dali, a koliko primili zauzvrat.

U ovom smo projektu učenicima Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića iz Zagreba i Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar ponudili književnost kao alat, kao most prema drugom. Čitanjem različitih autorskih glasova u knjigama **Tanje Mravak, Maše Kolanović, Srđana**

Srdića, Amira Bukvića, Filipa Davida i Miljenka Jergovića spremno smo ušli u nove, drugačije svjetove. Učenici su pisanjem vlastitih tekstova ispričali priče pune blagosti, razumijevanja, znatiželje i nježnosti. Priče protkane željom da ovaj svijet koji im ostavljamo učine boljim i ljestvijim mjestom.

Sedamdeset i devet marljivih, iznimno zainteresiranih i motiviranih učenika godinu je dana nakon nastave, od slobodnog vremena uzimajući, dolazilo na radionice, raspravljaljalo, promišljalo, slušalo, pisalo i trudilo se upoznati drugačijeg i drugog. Sedamdeset i devet divnih, jedinstvenih mladih ljudi u ovom je projektu, na radionicama čitanja i pisanja, dokazalo da su upravo njihove različitosti najjače oružje protiv predrasuda, netolerancije i nerazumijevanja.

U ovom Zborniku zapisano je i ilustrirano njihovo traganje za odgovorom kroz priče, eseje, prozne minijature i fotografije. Učenici koji su bili dovoljno hrabri pristupiti drugom bez predrasuda i zamjeranja u ovom su projektu dali primjer svima da prijateljstvo i međusobna tolerancija proizlazi iz razumijevanja, znanja i empatije bez obzira na rod, spol, vjeru i nacionalnu pripadnost.

Za kraj im želim da se prijateljstva stečena u projektu nastave i nakon njegovog završetka, a svima nama da nikada ne prestanemo tražiti odgovor na pitanje *koliko se poznajemo*.

Kako je u Tehničku školu Nikole Tesle Vukovar došao Književni klub?

Irina Marić i Jasmina Šahović Žabka, voditeljice radionica čitanja

Još u proljeće 2013. godine učenici i zaposlenici Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar nisu imali svoju zgradu, učionice, računala, školsku ploču i sve ono što je dostoјno učenika i učitelja 21. stoljeća. Međutim, život je nepredvidiv, a sudbina prevrtljiva. Danas, u proljeće 2018. godine, u školi je 406

učenika sa stotinjak zaposlenika u najsuvremenijoj školi u gradu, a, može se reći, i u županiji. Ideju osnivanja književnoga kluba prihvatile smo na prvu riječ naših dragih zagrebačkih suradnica i koordinatorica. Njihovu ideju prihvatio je i ravnatelj te smo živo krenule u realizaciju. Nismo očekivale toliki odaziv učenika s obzirom na to da smo "muška škola tehničkih zanimanja". Naši su učenici ovim projektom doista pokazali i dokazali zrelost, odgovornost i ozbiljnost rada. U rad književnih klubova uključilo se trideset i dvoje učenika iz programa na srpskom i hrvatskom jeziku. Tijekom zime sami su istraživali suvremene hrvatske, srpske i bosanskohercegovačke autore i njihova djela.

Mišljenja smo kako našoj djeci nedostaje suvremenosti i aktualnosti. Svjedoci smo (ne)realizacije kurikularne reforme. Kurikularna reforma potrebna je svima. Svakodnevno slušamo kako su se djeca promijenila, pa nam nije jasno zašto se ne mijenja ono što bi oni trebali znati. Nisu se promijenila djeca, promijenila se naša svakodnevica, naše potrebe i interesi. Danas su djeca informirani od nekih nastavnika, dokumenti se ne snimaju na disketu, rijetki u kabinetima imaju *DVD-player*, tehnologija je suvremenija.

Isto tako, trebamo i književnost gledati kroz suvremenost. Ako naša djeca nauče ono što im je blisko, lakše će spoznavati činjenice koje su "dalje" i teže. Dajmo im slobodu čitanja, slobodu pisanja! Ono što su naši učenici dobili književnim klubom jest aktualnost, živa riječ, živi autor. Shvatili su da književnost nije tako daleka i da su autori čija su djela čitali obični ljudi. Šesnaestogodišnjaci i sedamnaestogodišnjaci razgovarali su s književnicima, promatrali njihove reakcije na postavljena pitanja, dobili niz odgovora na književna i životna pitanja. Spoznali su vrijednost pisane riječi i uvidjeli kako književnici ne žive samo na naslovnicu svojih djela, nego život profesora i profesorice, umirovljenika i građanina. Shvatili su da su stranice i "najdeblje" knjige ispisane emocijama, sjajem u očima i željom za izlaskom tih riječi i misli do novih čitatelja kojima će obogatiti život. Sretne smo jer su naši učenici skinuli prašinu s višegodišnje osude mladih kao nečitatelja i nepoznavatelja umjetnosti i kulture.

Ono na što smo posebno ponosne jest suradnja s književnicima iz susjednih zemalja, Srbije i Bosne i Hercegovine. Objeručke su nas prihvatile takve kakve jesmo, a od njih smo dobili tolike poruke mira, tolerancije, želje za suradnjom, na čemu im iskreno zahvaljujemo i uzvraćamo.

Emocije koje smo doživjele tijekom susreta teško je opisati riječima. Nismo ni slutile da će našom školom koračati Filip David, Srđan Srdić, Miljenko Jergović, Maša Kolanović i Tanja Mravak. Lijepo ih je bilo vidjeti i doživjeti ih ne samo kao ljude od pera, nego kao ljude od čovječnosti.

Ne možemo ne spomenuti velike događaje iz devedesetih koji su razdvojili tolike obitelji i prijatelje, a danas s ponosom ističemo vraćanje zajedništva, miru i toleranciji kroz pisano umjetnost. Čitali smo osobne povijesti i priče iz Sarajeva, Dalmacije, Zagreba, Kikinde, Zemuna i raspravljali što je zapravo zajedničko svim tim naslovima i imenima. Zajednička nam je multikulturalnost, jezična borba i borba identiteta. Vječno traganje i traženje čovjeka u društvu, u zajednici, u svijetu. Koliko god različiti, toliko i slični, povezani jezicima, jezikom Bosne, Srbije i Hrvatske, jezicima koji su stvorili tolike razdore, a nas su ujedinili. Pitamo se kako? Kako nas to jezik može spojiti ili razdvojiti? Mogu nas razdvojiti i spojiti ljudi, zajednica. Ovoga puta hvala našoj i vašoj zajednici na sjedinjenju. I evo nas, 27 godina kasnije sjedinjeni smo pod imenom velikoga znanstvenika, Srbina u Hrvatskoj, Nikole Tesle. Živimo i radimo u misiji sjedinjenja, zajedništva, mira, multikulturalnosti i tolerancije.

Univerzalnost čarolije teksta

Prof. Remzija Hadžiefendić-Parić, voditeljica književnog kluba u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića

Može li se pisanje učiti?

Uđete u razred, iz kojeg ste izašli koji sat ranije u redovnoj nastavi, i s grupom učenika prvog, drugog i trećeg razreda počnete razgovor o *pisanju*, i to još *kreativnom*, i imate volje i snage preispitivati, i vi i djeca, može li se kreativnost (na)učiti?!

– Nije li kreativnost pitanje dara, talenta, nadahnуća, nečeg urođenog, što se baš i ne stječe “učenjem”?! Zar se može učiti postati, ni manje ni više, nego neki novi Shakespeare, Moliere, novi Sofoklo ili Aristofan, Krleža, možda Andrić, Dizdar ili Selimović? Istina, postoje razne akademije, visoke škole – za buduće akademske slikare ili kipare, kao i za diplamate – ali za buduće pisce?! – sumnjičavi su moji gimnazijalci.

Dvadesetak zainteresiranih glavica radoznalo vas gleda, spremne povjerovati vam da je moguće barem pokušati uči u jedan segment samog procesa pisanja i nastajanja umjetničkog djela.

– Moguće je učiti kreativno pisati, pa zato smo tu, i vi i ja – želim biti uvjerljiva.

Čarolija pisane riječi i čitalačka pismenost

Budete pomalo zbumjeni dok ih s pažnjom slušate. I razmišljate: je li moguće da četvrta jedne male škole ima tolike potencijalne “dobrovoljne” čitače i moguće umjetnike riječi u svojim redovima ili barem toliko njih sa željom da to možda jednoga dana postanu?

Zanima ih kako se to konstruira umjetničko djelo na prirodnom, ljudskom jeziku. Niste taj dojam zanimanja stekli u radu s njima na

redovnoj nastavi, barem ne kod većine učenika. Vole li oni fantastični svijet literarne priče ili misle da se to od njih očekuje? Razumiju li teške stranice počesto arhaičnoga jezika nekog ranijeg prijevoda Dantea i davne poetike u kojoj su metar i stopa važni kao što je važna i forma ditiramba, soneta, epigrama, gazela..., ali to iz nekog razloga ne problematiziraju? Što ih je to motiviralo, naknadno je pitanje sad, da se priključi kreativnoj radionici?

Biografije umjetnika riječi koji su u školskim čitankama (ostvaren Cesarićev san da čitanje knjige *u život budi autora*) kazuju da su pisci, općenito umjetnici, često teško živjeli, nisu bili – u pravilu – ni previše poštivani za svoga života u sredini u kojoj su stvarali. Uostalom, nisu li *pjesnici čuđenje u svijetu*? Nije li Baudelaire lijepo napisao da *u zemaljskoj hajci nema što mu treba / i silna mu krila ne daju da hoda*?

Je li onda interes vezan za sâm tekst, za tajanstvenu a plemenitu čaroliju pisanog teksta čiji su učinci nemjerljivi i u jačanju samopouzdanja i u pozitivnom odnosu prema okolini, ljudima, svijetu, prema Drugom, prema drugačijem?

Istina je da se kultura čitanja stječe i razvija kao i sposobnost recepcije, interpretacije i stvaranja teksta, diskursa. Kao temeljna jezična djelatnost važna je za sve školske predmete, ali i za svakodnevni život.

Onda počnete:

– Dobro, dragi moji *umjetnici*. Znate da nema pisanja bez čitanja! Čitalačka “pismenost” stječe se, razvija i njeguje. Čarolija pisanog teksta podrazumijeva čitateljsku pismenost. Čitanje je temeljna jezična djelatnost. Čitatelj, recipijent, zadnji je autor pročitane knjige, pjesme...

Profesoru se (obično) povjeruje! Valjda. Ipak, tu se šeretski neka mudra glavica našali:

– Opet lektire! A može li bez nje?

– Nije lektira, samo **čitanje**. Samo čitamo djela. Pokušavamo ih razumjeti, interpretirati, vrednovati... Kasnije i sami možete pisati, postati “kreativci”. Ovdje možete čak birati djela za čitanje... Možete se upoznati sa živim autorima, razgovarati s njima, družiti se kasnije u Vukovaru s njima i drugim piscima koji budu odabrani... – radosno se dojetim.

Tako je krenulo! Mnogo utoraka od 15:00 pa nadalje, poneki četvrtak u isto vrijeme... I tako tridesetak puta, do ljeta i ferija.

Drama o Srebrenici i priče s mora i oko njega

Krenulo je s čitanjem tekstova izvan školskog programa. Od predloženih, učenici su se odlučili za dramu *Djeca sa CNN-a* (1995) Amira Bukvića i zbirku kratkih priča *Naša žena* (2017) Tanje Mravak. Knjige su stigle, počelo je čitanje. Najprije *Djeca*, poslije *Naša žena*.

Bukvićeva drama *Djeca sa CNN-a* tematizira suvremenim trenutak nakon tek minulog rata. Govori o dvoje mladih, Dori i Dini. Oni su bili djeca u vrijeme Domovinskog rata i stradanja Vukovara, odnosno u vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i u vrijeme tragedije Srebrenice. Stjecajem okolnosti našli su se, bez roditelja, u Zagrebu. Glavni junak Dino, bez oca (koji je ubijen), bez majke (koja je u Tuzli presvisnula od tuge), bez tetke koja ga je izbavila iz ratne Bosne, dovela u Zagreb i tu ostavila kod svog prijatelja Gogoa, da bi sama dalje nastavila put u Europu – na “neku specijalizaciju” starog zanata... Dora je u Zagrebu, također sama, bez oca, bez brata (poginuli su)... Majka joj je, oboljela, ostala u Vukovaru s Dorinom mlađom sestrom, učenicom. Dino ima brata kojega su, kao dječaka, iz BiH evakuirali negdje u Švedsku... Dino i on nisu se vidjeli dugo, Dino ne zna je li on uopće živ. Dino radi u gradskoj čistoći, smetlar je. Ima rođaka u Sarajevu, s njim se povremeno čuje telefonom, povremeno... Dora je studentica psihologije i ona “radi” noćnu smjenu u jednom zagrebačkom “javnom” hotelu ili se u sitnim satima bavi “specijalizacijom” kao i Dinina tetka negdje po Europi...

Zbirka pak kratkih priča Tanje Mravak također tematizira suvremeno doba, ali je iz jednog drugog podneblja. Tanja je, naime, ispričala sličice iz života običnog čovjeka ili, bolje, žena različite dobi i svjetonazora konzervativnih mjesta Dalmacije i Dalmatinske zagore, gdje se u svakodnevnicima “običnog” dana dogode iskrice tako potrebne u životu da zasvjete – i opet se ponovo ugase... Ženi željne ljubavi ljubav se dogodi usput, iznenada, neočekivano, ali i očekivano – kao ona na putu od kuće do mesnice. Tako i od jednog do drugog povratka kući iz Zagreba mlada djevojka nazire promjene u obitelji nakon očeve smrti i s dolaskom novog “lika” u vlastiti dom, na “uvaljeno” mjesto na kauču u dnevnom boravku... I sve su to obične, na neki način *naše* priče: *naših* majki, sestara, učenica koje “očijukaju” sa svojim profesorom, susjeda, bankarica i domaćica, kćeri, udovica i raspuštenica, usamljenih mladih žena koje, u patrijarhalnosti, ipak po nečemu prave iskorak u svojoj maloj

sredini. Ali tu su i *naši* ljudi, braća, susjedi, ljubavnici i općenito česte obiteljske relacije sa svim onim što takvi odnosi podrazumijevaju... Svi stali u 11 kratkih priča različite dužine i, reklo bi se, uvjerljivosti: *Naša žena*, po kojoj je i naslovljena cijela zbirka, s bankaricom i “prosječnim tipom” Mirkom Bunjem, bankaričnim ljubavnikom koji joj dolazi jednom tjedno nakon što posjeti majku, suštu suprotnost bankarici; *Trešnja* (s udovicicom Marijom i Fulijom, kako majčinog “prijatelja” posprdno zovu kćeri) itd.

Tanjine priče sadrže dosta dijaloga i na poseban način karakteriziraju likove njihovom vlastitom “živom” riječju, lokalnim govorom, brojnim kolokvijalnim riječima i ikavicom koja pričama daje posebnu živost i slikovitost; pune su duha, detalja i klišejiziranih motiva vezanih za uobičajenu predodžbu o Dalmaciji i mentalitetu ljudi koji žive u malim sredinama.

Bukvićev dramski dijalog karakterizira živost bosanskog jezika i jednog njegovog funkcionalnog stila (razgovornog), posebno naglašenog u kontekstu s lokalnim zagrebačkim, “purgerskim” kolokvijalnim izričajem, kojim govore likovi poput gospode Šlik, i hrvatskog jezika, kojim govore Vukovarka Dora i drugi.

No kad je riječ o izabranim djelima, u pitanju su dva književna roda, dva žanra, dva stila, ali i dva podnebla, dvije točke gledišta (rodno različite) – različite, dakle, frazeološki (zagrebački žargon i bosanski kolokvijalni stil naspram sočnog i izravnog dalmatinskog iskaza, idioma s prostora splitskog zaleđa i Dalmatinske zagore) i prostorno (Vukovar, Srebrenica, Sarajevo naspram Dalmatinske zagore i, uglavnom, Splita i otočja). Ipak, sreću se u onom što svako umjetničko djelo nosi na planu univerzalnoga – spoznaje da je svuda samo čovjek željan vlastitog komadička neba pod kojim je ispružena ruka, luka Drugome, nasušna potreba unutarnjeg mira i ljubavi. Pri tome, u priče i dramu upleten humor i (o)smijeh povremeno otklone sumorne oblake nadnesene nad Tanjinom *Ženom* i nad Bukvićevom *Djecom*.

Kreativna je radionica u konačnici značila: prepoznati temu (sadržajno-tematska razina), analizirati likove (tipično, posebno), kompoziciju (konstrukciju), dijalog (jezična razina), stil (razina izražajnih sredstava i funkcionalnih stilova – književnoumjetnički, kolokvijalni), ukratko pokušati “dekonstruirati” diskurs.

Susret sa „živim“ autorima, meditativnim

Amirom i razigranom Tanjom

E, to su bili posebni doživljaji. Gostovanje uvaženog pisca (glumca, redatelja) Amira Bukvića i mlade spisateljice Tanje Mravak na radionici i razgovor s njima imali su posebnu čar. Učinak je bio vidljiv već na ozarenim licima mladosti koja je netremice upijala svaku riječ dragih autora. Ozareni, djevojke i momci skoro da su ostali bez riječi! A to u njihovim godinama znači: "mrak", tj. *wow*, savršeno, izvrsno!

S meditativnim se Amirom, nakon iskrenog i prijateljskog otvorenog razgovora o životu knjige, o piščevim inspiracijama za brojne teme pa i ovu u *Djeci*, o brojnim još nenačinanim temama i piščevom susretu sa (stvarnim) likovima iz drame (Dinom), dogodila prava mala kazališna predstava "na licu mjesta". Naime, Bukvića su učenici pitali o tome kako je počeo pisati, kad se to dogodilo i kako... Autor se, s toplinom koju izražava učenik prema cijenjenom učitelju, prisjetio svog profesora s Akademije Ranka Marinkovića. Onda je s učenikom iz kreativne radionice, našim Davudom, spontano pročitao jedan ulomak iz drame *Djeca sa CCN-a*. Bila je to nezaboravna kazališna jednočinka! Autor je bio glumac – govorio je tako sjajno Gogo! (Nažalost, nismo sve snimili – od uzbuđenja i zanesenosti nitko se toga nije sjetio!) Kad je književnik Bukvić pohvalio Davuda, koji je zaista uvjerljivo čitao izabrani ulomak s autrom, zadovoljstvo zadržanih gledatelja u školskim klupama bilo je potpuno.

Razgovor s Tanjom bio je vedro i razigrano sjećanje na vlastito odrastanje, na djetinjstvo i ulogu oca u njenom formiraju ("idealne čitateljice") i na razvijanje ljubavi prema knjizi. Za nju su učenici pripremili adaptaciju jednog ulomka iz *Naše žene* – iskazanu na razgovornom bosanskom jeziku, s puno duhovitosti na koju ih je potakla jedna kratka Tanjina priča. Bio je to neizostavni paralelizam, metatekst isprovociran duhovitošću Tanjine umjetnosti riječi. Učenički je rad iskazan ljestvom lokalnosti izričaja (kolokvijalnog, familijarnog) iz vlastitog materinskog jezika, na što ih je Tanja inspirirala.

Za kraj

Čitanje je zbilja temeljna jezična djelatnost. Čarolija pisane riječi potiče čitalačku pismenost, a to znači – razumijevanje, tumačenje i vrednovanje tekstova (ne reprodukcija). Na kraju – možda stvaranje vlastitog teksta.

I tako je utiran put učenju pisanja fikcije u narednom bloku Kreativne radionice, s kolegom Nebojošem. A put utorkom, i ponekad četvrtkom, u 15:00 prošli su moji dragi i, pokazalo se, talentirani: (ove godine maturanti) Tarik, Davud, Suada, Hanan, Sanel, Naim i Amina, pa (sad trećaši) Melisa, Sumeja, Alhena, Aida, Najda, Fatima, Ajna i Emina Arifagić te (sad drugaši) Iman, Merjem, Merjema i Danis.

Oni su p(r)ozvali svoje muze, nadahnuće se naziralo. Možda jednoga dana, možda, tko zna...

P. S.

Hvala dragoj Vedrani i dragoj Sanji na strpljivosti oko administracije i na tome što su uvijek bile tu za sva pitanja, jednostavne, neposredne i drage.

*Očekivao sam dosadu i
nezainteresiranost.
Na svu sreću,
očekivanja mi nisu
ispunjena, bilo je jako
zabavno i zanimljivo!*

*Osjećam se
više kao pisac
kad pišem.*

*Naučila sam
puno novih stvari
i poboljšala mi se
tehnika pisanja.*

PUT U SREDIŠTE PRIČE

Kreativno pisanje podrazumijeva empatiju s likovima

Nebojša Lujanović, voditelj radionice pisanja u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića

FOTO: ROKO CRNIĆ

Neovisno o mojim sklonostima književnosti i afinitetima spram podučavanja kreativnog pisanja, duboko sam uvjeren da nema bolje aktivnosti za razradu stavova, izmjenu mišljenja, poticanje razmišljanja o nekoj temi, od radionice kreativnog pisanja na istu temu. Trebalo bi puno više prostora za pobrojati sve dobrobiti radionica pisanja (neke od njih su razvijanje empatije, strukturiranje mišljenja, razvijanje pismenosti i kritičkog promišljanja, bolje shvaćanje teorije književnosti itd.), ali u kontekstu projekta u kojem sam imao čast i zadovoljstvo sudjelovati, najbolje se usredotočiti na prvotno navedene dobrobiti.

Kreativno je pisanje, pored nabrojanih prednosti, i žrtva isto tako dugog popisa predrasuda. Najučestalija je od njih ona da se na njima uči kreativnosti, a zapravo se uči ispoljiti kreativnost koju polaznici već donose na radionicu... Česta predrasuda koja je bitna za ovu temu jest da radionicu pohode pisci. Često sam, a sada sa srednjoškolcima posebno, radio s polaznicima kojima to nije ni u primisli. Niti mora biti. Čemu podređivati uživanje u pisanju i čitanju takvim obvezujućim i opterećujućim imperativima? U ovom je projektu većini polaznika to bila prva priča koju su napisali u životu, a tim je veće bilo i njihovo zadovoljstvo.

Specifičnost ove radionice kreativnog pisanja bila je u podjednakoj važnosti sadržaja i tehnike pisanja. Inače je naglasak na tehnički, a domena je sadržaja (uglavnom) slobodna zona u kojoj polaznici izražavaju svoje sklonosti prema određenim tematskim sklopovima, žanrovima, problemima itd. U ovom slučaju, usporedno sa savladavanjem tehnike pisanja, morali smo podjednako voditi računa o tome što pišemo i kako promišljamo zadane teme, što je i za mene bila sasvim nova situacija.

Što pod tim sadržajem mislim? Na prvom terminu radionice, u skladu s ciljevima projekta, teme smo pisanja dogovorili malim pokusom. Učenici su pobrojali najugroženije skupine ljudi (diskriminirane zbog svoje različitosti i našeg nerazumijevanja), izdvojili smo neke, nasumičnim dopisivanjem stavili ih u čudne situacije (a da učenici ne znaju što je svrha svega toga) i onda to raspoprijelili kao teme njihovih budućih priča.

Kroz deset radionica, u vremenskom razmaku od pet mjeseci, učenici su dovedeni u situaciju da o svojim temama (rodnim, nacionalnim, subkulturnim i drugim marginalnim skupinama) intenzivno razmišljaju. Prikupljali su o njima podatke, čitali i raspravljali na radionicama, razrađivali njihove psihološke profile... Kreativno pisanje podrazumijeva empatiju s likovima o kojima pišete. Taj nastavak navedenog niza argument je koji podupire tezu s početka teksta. Ovo je doista najbolji način za razvijanje empatije. Učenici su ulazili u kožu svojih likova (Roma, punke, homoseksualaca), razumjevali njihovu poziciju, probleme na koje nailaze, predrasude s kojima se bore, način na koji reagiraju na njih, ali i reakcije okoline. Sve je to rezultiralo brojnim spoznajama od kojih je samo mali dio implementiran u priču, koliko je već sama priča mogla podnijeti a da se ne naruši njena dinamika.

Na kraju sam shvatio da je ta usredotočenost na teme, koje su kod učenika/polaznika pobudile veliki interes i emocionalni angažman, omogućila da ovaj tehnički dio pisanja savladavaju a da se pritom njime previše i ne opterećuju. To je bio nusproizvod koji je i mene, kao voditelja, iznenadio. Imao sam sreću raditi s malom grupom doista zainteresiranih učenika koji su sudjelovanje u radionicama odabrali kao slobodnu aktivnost. U moru drugih ponuda i drugačijih načina potrošnje vremena, oni su odabrali stavljati se u kožu drugoga, doživjeti probleme drugoga i sve to prezentirati kroz aktivnost kojom se nikada nisu bavili. Savladavanje tog dvostrukog izazova, kroz zajedničke napore, završilo je jednim kapitalom (u nedostatku bolje, koristim ovu ružnu riječ), koji ćemo nositi u sebi kao dio svog unutarnjeg bogatstva.

Iskakanje padobranom iz sna

Miroslav Mićanović, voditelj radionice pisanja u Tehničkoj školi Nikole Tesle Vukovar

FOTO: BRANKO ČEĆEC

Uvod

Radionica *Put u središte kratke priče* tražila je sa svojim polaznicima, učenicama i učenicima Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar, svoj put i svoje središte. Ima li ljepšeg i izazovnijeg posla nego na osnovi čitanja tekstova drugih autora tražiti i napisati svoju priču?

Dogоворили smo se što je naš pravac kretanja: nalazimo se u tekstu i sav je naš napor izaći iz njega, napraviti plan gledanja i pronaći što nam je u njemu važno, zanimljivo i poticajno!

Jedinstvena jednostavnost

Ušli smo u učionicu i sjeli na različita mjesta, do zida i do prozora – između su strujale riječi i rečenice – govorili smo o onome što smo pročitali i zapamtili, o čemu maštamo i razmišljamo dok sjedimo u školskoj klupi... Lutali smo, tumarali, bili zaneseni, zadovoljni i ne uvijek sretni s onime što smo napisali. Jedinstvenost naših osjećaja, uvida i doživljaja nije uvijek zaživjela ili oživjela u napisanom tekstu. Ali nismo htjeli odustati od vlastite priče, vlastitog otkrića. Pokušavali smo s pamćenjem i zaboravom, sa snom i s onim što mislimo da je realno, stvarno: upisivali smo imena mjesta i gradova, slagali se u mnogim stvarima ili prešutjeli, ponekad, ono što nam je neugodno, što ne možemo samo tako reći. Čudili se sebi i drugima.

Naslov

Dogоворили smo se da će u središtu našega spisateljskog interesa biti događaj, ono što je vezano za prostor i za vrijeme, za fragment i cjelinu, za ono što će izgrađivati likove i fabulu, što će biti poanta ili dobar kraj priče. Mi smo tražili događaj koji je, možda, presudan za ono što jesmo, ili ono što bismo htjeli biti, ono što je naša životna tema. Pokušali smo doći do priče, do svoje jedinstvene priče, što nije jednostavan i lak zadatak, ali riječ je uvijek o neočekivanom i izazovnom.

Pomoglo nam je čitanje, pomogle su nam vježbe, ali nije tu bez zasluga ono što nas okružuje i što je s nama: Borovo, Vukovar. Važan je život škole, uz nastavnici Irinu Marić, drugi nastavnici, oni koji nas pozdravljaju, koje zanima što radimo i što će od svega toga na kraju biti... Što će biti? Teško je reći, jer u mnogočemu smo na početku i ponekad samo slutimo mogući kraj priče o nama i o onome što je naš neposredni životni, radni, obiteljski prostor. Ali ne zaboravimo park i Nikolu Teslu, jer nešto je u tom smirujuće i vitalno, ponavlja se i mijenja. Nadamo se boljemu jer želimo da bude bolje od onoga kako sada jest!

Sadržaj

Priče u zborniku imaju pripovjedača i događaj, ali nejednako govore o: hladnoći i ljubavi, skoku na glavu, prijateljstvu, vječnom pitanju što da joj kažem kad zavlada tišina, temi Romea Julije, isprikama, pustolovinama, najljepšim obiteljskim godinama, beskraju desetljeća, kiši, iznenadenjima i zablude, prvom danu škole, zabranjenim školjkama i ne samo njima, ukorima i kaznama, odlasku u kino, maturalnoj večeri, dobrim i lošim danima, što nam u životu znače želje, zahvalnost, što kad kažemo vidimo se sutra, što je igra, sport, tijelo, jezik, putovanje...

Ili jednostavno: što jesam i kakav jesam?! Priče govore o tome što jesmo i kakvi smo, ali i što bismo željeli i kakvi bismo htjeli biti.

Što smo čitali

D. Cvitan: *Ako već*, D. Glamuzina: *Meč stoljeća*, J. Cortázar: *Uvod za obuku u navijanju sata*, A. Monterroso: *Žohar sanjalica*, S. Mrožek: *Posjet*, R. Lettau: *Promatranje*, S. Rojc: *Dječak i djevojčica*, *Ljubav*, T. Bernhard: *Imitator glasova*, S. Shepard: *Krstarenje rajem*, A. Ostups: *Briga planine*, D. Bezmogis, *Tapka*, A. P. Maia: *O stoci i ljudima*, Životinjski ugljen, D. Albahari: *Male priče*, F. Simpson: *Avenija*, D. Dragojević: *Dolazak proljeća*, Ograda, B. Čegec: *Ronjenje na dah*, G. G. Marquez: *Svjetlo je kao voda*, K. Kavafis: *Čekajući barbare*, B. Farmer: *Muškarac u praonici*, I. Slamnig: *Što više gledam, to više vidim*, C. Davies, *Na Commercial Hillu*, E. Keret, *Svjetlucave stvari*, B. Maleš: *Društvo je bijelo i toplo*, A. Brnardić: *Ravnica*, S. Karuza: *Vlaga*, U. Zupan: *Lišće jeseni*, T. Wolf, *Reci da*, S. Katz, *O razlici između 60-ih i 70-ih...*

Umjesto zaključka

Užitak čitanja i pisanja, radost upoznavanja, pitanja i odgovori, kratko *pismo za dugo rastajanje*, znaci su i signali odaslani s radionice *Put u središte kratke priče*. Kratka priča u svojoj neuvhvatljivosti i pustolovnosti, neizvjesnosti, sasvim je pouzdan i lijep uvod! Ili kako se sugerira posuđenim naslovom: ona je kao iskakanje padobranom iz sna.

DRUGAČIJI
I
DRUGI

Povratak uz svatove

**Aida Đogić, Najda Đogić,
Iman Kapetanović i Emina Arifagić**

Oko lijepe Esmeralde još uvijek su se vrzmale djevojke. Mladenka je nepokretno stajala ispred ogledala, ali umjesto da se ogledala kao što to čine sve mlade prije svog vjenčanja, ona je gledala u vezu koja se nalazila na malom okruglom stolu pokraj ogledala s desne strane. U toj vazi bile su dvije ruže koje su već izgubile svoju svježinu, a na rubovima latica počela se nazirati smeđa boja. Jedna je ruža bila nešto kraća, pa se blago naslanjala na drugu.

Promatrajući taj detalj sumornim pogledom, Esmeralda se sjetila ružičnjaka na imanju svog oca koji je nosio priču o njenim prvim ljubavnim zanosima. Onda je bila mnogo veselija i rumenija, a u glavi su joj se nizali stihovi. Puna nadanja u slobodniji život, upoznala je Nadira. Bilo je to jednog Đurđevdana koji se uobičajeno proslavio okupljanjem obitelji. Sve djevojke bile su okićene cvijećem i zlatom. Esmeralda je bila skromna i ne baš sklona pretjeranom dotjerivanju, pa se nije posvetila izgledu kao druge djevojke. Dok su se one zabavljale tražeći momke, ona je pisala pjesme, nadahnuta lijepim proljetnim danom. Ta njena povučenost i tajanstvenost privukla je jednog od svirača koji ju je duže vrijeme promatrao. Neprimjetno se izvukao iz gužve i prišao joj.

Vrativši se u stvarnost, napokon se pogledala u ogledalo. Čula je prve zvukove glazbala. Upitno je osluškivala i kao da je prepoznala tu melodiju koja joj je dopirala do ušiju. Ponovno se sjetila Nadira, a maločas je bila spremna da ga zauvijek zaboravi. Začudo, odzvanjala je njihova pjesma što su je zajedno napisali:

*Ljubav te lako ne snađe (...)
Tek srca dođe li do krađe,
Znat ćeš svoju kad ti slađe
Od tvoje nitko ne nađe (...)*

Sjećanja na Nadira toliko su je obuzela da nije ni primijetila kako ju je Asaf već izveo van, pred svjetinu. Čim je pogledala prema glazbenicima, ugledala je njega. Nadira. I on je u isti čas opazio nju. Zasigurno bi se još neko vrijeme gledali da Nadir nije video njezinu ruku u tuđoj. Steglo ga je u srcu. Drugovi koji su s njime svirali začudili su se što je zastao, pa su ga *cimali* da se probudi. Nastala je tišina i svi su gledali prema njima. Ali Nadir za to nije mario. Njemu je sada jedino pred očima bila njegova Esmeralda koja drži ruku drugog čovjeka. Ne mogavši više obuzdati svoju čud, on zgrabi tamburicu svoga druga i navali njome na mlađenju, koji nije znao što se zbiva. Udario ga je po ruci i rastavio od Esmeralde. Nastavio bi da nisu priskočili gosti i odvojili ga od Asafe.

– Šta me tako lako zaboravi, a? I već da se udaješ?

– Nadire, nemoj... – prozborila je bolno i pohitala mu u zagrljaj. Ništa joj više nije bilo bitnije od toga.

– Bog mi je svjedok da te volim sad k'o i prije...

– I ja tebe, zumbule moj... ali što nas to snađe?

Četiri godine unatrag, dok su se Esmeralda i Nadir još uvijek spokojno i zaljubljeno sastajali u ružičnjaku, napisali su jednu pjesmu. Ona je napisala stihove koje je on zatim opjevao uz harmoniku. Nije to bila samo ljubav na prvi pogled, imali su oni i puno zajedničkog. Oboje su željeli više od onoga što im je život pružao. Željeli su pobjeći i okućiti se negdje daleko, gdje bi oživjeli svoje snove. Njihovi sastanci trajali su sve do one noći kad je Esmeralda saznala da će je roditelji već sutradan udati. Odluka je nedvojbeno pala nakon što su saznali za Nadira.

Najstariji brat imao je prijatelja kojem je već odavno obećao svoju sestruru Esmeraldu, ali ona za to nije znala sve dotad. Njoj nije preostalo mnogo vremena, pa se oko ponoći spremila dok su svi spavalii. Putovala je u grad gdje je odsjela kod Konstante. Ona je bila Rumunja i njena poznanica iz škole. Bila je prva osoba kojoj se sjetila obratiti za pomoć. Konstanta se sažalila nad njenom nesrećom i prihvatile je u svoj stan.

U međuvremenu, kad se sunce već pojavilo na obzoru, Nadira su posjetila Esmeraldina braća. Jednom prilikom uhodili su ga nakon sastanka s Esmeraldom, pa su saznali gdje živi. Nadir se uzaludno kleo da ne zna gdje im je sestra i da nije znao za vjenčanje. Svejedno je dobio toliko modrica da ga ni vlastita majka ne bi prepoznala. Otac ga nije ni upitao što mu se dogodilo jer ga je smatralo dovoljno odraslim da snosi

posljedice za svoje bedastoće, a majka je jedino uspjela doznati da se to dogodilo zbog jedne djevojke.

Konstanta je Esmeraldi postala najbolja prijateljica i ubrzo joj je povjerila sve svoje tajne. Ona joj je savjetovala da promijeni ime kako ju braća ne bi pronašla. Tako se Esmeralda prozvala Ekatarinom. Toliko je puta zaželjela poslati pismo Nadiru, ali nije znala adresu jer je on uvijek dolazio njoj. Prokleta je samu sebe što ga u toliko sastanaka nije pitala gdje živi.

Kad se Nadir oporavio, oprostio se od roditelja i krenuo u grad tražiti Esmeraldu. Ponio je nešto novca, dvije-tri košulje i svoju harmoniku. Čim je stigao, potražio je najjeftiniju sobu u jednoj skromnoj četvrti. U gradu je najprije pretražio sve romske četvrti raspitujući se za djevojku po imenu Esmeralda. Našao ih je čak sedam, ali ni jedna nije bila ona njegova. Kako je vrijeme odmicalo, on je sve više gubio nadu. Činilo mu se da je ta prekrasna djevojka propala u zemlju ili poput kakva anđela iščezla u nebo.

Esmeralda je jednog dana s Konstantom podijelila svoje pjesme i ona je bila oduševljena. Nagovarala ju je da ih izda kao zbirku ljubavne poezije. To je bio trenutak kad ju je Konstanta odlučila upoznati sa svojim prijateljem Asafom, vlasnikom izdavačke kuće *Nada*. Konstanta je u njega bila zaljubljena, ali nije željela izgubiti njihovo dragocjeno prijateljstvo. Na njihovom prvom susretu, Asaf je pomislio da je Esmeralda lijepa, ali tek nakon što je pročitao njene pjesme, u nju se zaista i zaljubio. Počeo je tražiti izgovore da se s njom često nalazi. Smatrao je da je nakon dva neuspješna braka konačno pronašao onu nježnu dušu za kojom je tragao.

Tako su minule četiri godine da se Nadir i Esmeralda nisu ni čuli ni vidjeli. Esmeraldino neprestano iščekivanje voljenog počelo ju je boljeti. Ostala je zaglavljena u velikoj patnji i čežnji. Dok je bila u takvom stanju, uz nju je bio Asaf, iz njoj nepoznata razloga. On ju je konačno, nakon toliko vremena, pitao da se uda za njega. Mada je i dalje silno voljela Nadira, njezina je nuda u njegov povratak oslabjela. Kako nije željela slomiti srce čovjeku koji je u najgorim danima bio uz nju, pristala je na njegovu ponudu. Konstanta je zbog toga patila, ali nije željela dati do znanja svojim prijateljima za koje je vjerovala da su sretno zaljubljeni. Njoj je ta bol bila poznata od prije, tako da se znala s time nositi, samo ju je mučila činjenica da je Esmeralda možda doista bolja od njegovih prijašnjih ljubavi. Vjerovala je da je ona jedna od onih žena s kojima je uvijek lijepo.

Nakon što su ispričali jedno drugome što ih je onda bilo razdvojilo i snašlo, Esmeralda se sjetila da je ostavila jadnog Asafa pa mu je prišla i rekla:

– Oprosti mi ako ikako možeš. Ne mogu ni zamisliti kako se ti sada osjećaš. Ali vjeruj mi, da sam pošla za te, u mom bi srcu i dalje bio Nadir.

– Nemoj ni zamišljati... sretno... sretno ti dalje... ja... – otišao je ne dovršivši.

Ljudi su se razišli sa svadbe. Neki i dalje nisu razumjeli što se to točno zabilo, a Nadir i Esmeralda pošli su zajedno gledajući se ponovno onako zaljubljeno kao nekada. Esmeralda je iskoristila trenutak i upitala svoga voljenog:

– A mili, de mi kaži, što si baš *onu našu* zapjevao?

– Da ti pravo kažem, nikad nisam prestao misliti o tebi. A kad sam saznao da se mladenka zove tvojim imenom, morao sam pjevati baš *onu našu*. Tko bi rekao da ćeš to biti ti!

– A je li? A da ja nisam bila tamo, ti bi znači svejedno pjevao, ha? I to *našu* pjesmu?

– Čuj nje! Ma ima da ih još stotine napišemo – jesи čula. Zajedno!

– Zajedno! – rekla je spustivši svoju ruku u njegovu.

Sretni su krenuli kući.

Od svadbe su prošla tri mjeseca. Nadir i Esmeralda ponovno su se vratili na staro, sretni što ih je sudbina ponovno spojila. Asaf je zatomio svoju ljutnju nakon što je promislio o Esmeraldinim riječima. Nije joj zamjerio jer je njen čin smatrao potpuno prirodnim. Nakon nekog vremena njegova vjerna suputnica Konstanta izjavila mu je ljubav i on joj je dao priliku. I zaista, on je uvidio kako je sreća koju je tražio bila čitavo vrijeme uz njega, baš kako to često biva sa svima nama.

Nadir i Esmeralda zaručili su se i vratili na selo.

Izbor

Vladimir Baran

Jednoga dana ja i moji prijatelji odlučili smo otići u kino.
Bila je to premijera novoga filma tako da ulaznice nisu bile baš jeftine.
I dalje smo htjeli uzeti nešto za popiti i pojesti, ali hrana i piće u kinu su preskupi.
Odlučili smo otići u bližnju trgovinu.
Dugo smo birali što ćemo uzeti.
Nisam se mogao odlučiti hoću li *sprite* ili *coca-colu*.
Na kraju sam se odlučio za colu.
Zato što je u to vrijeme *coca-cola* izašla s napisanim imenima.
Moje je ime bilo tamo, pa sam bio uzbudjen.
Nakon kupnje strpali smo stvari u torbu kako nas ne bi vidjeli da ulazimo sa stvarima iz neke druge trgovine.
Sjeli smo na svoja mjesta i čekali da film započne.
Sve te reklame napravile su me žednim.
Odlučio sam otvoriti *colu*.
To je bila velika pogreška.
Cola je počela prskati sve oko mene.
Ispričavao sam se svakome kome sam stigao.
Od sramote sam izašao iz kina.
Od tada pijem samo *sprite*.

Hladnoća

Petra Pušić

Razmislio sam, ovo između nas više nema smisla, gotovo je... sve što ću te zamolit je svoje stvari nazad... ne moraš me više nikada pogledati.
– dobro, kada se operu, dobit ćeš ih. ako ja ne budem mogla, donijet će ti ih netko drugi.
– ne, nego ćeš ti.
– ne moraš više nikad pričat sa mnom so u know i pogledat me u oči.
– okej.
– ti ćeš ovaj put završiti ovo.
– okej.
– da, gotovo je.
– ti si završila jedno 100 puta.
– okej, meni je to okej.
– ja se idiot stalno vraćao.
– samo, ne obraćaj mi se više, hvala.
– samo, eto.
– mislio sam da nešto vidim u tebi.
– ali ne vidiš, jelda?
– vidiš, ja nisam za tebe.
– nisi ni za koga, ne daš da te se voli, ne dopuštaš blizu sebe. mislim da ćeš na kraju završiti s nekim ko će te iskoristiti na svaki način.
– al ne tiče me se više.
– okej, ne očekujem da išta shvaćaš.
– nemam ja više šta shvaćat.
– samo opušteno.
– bok!
– uživaj u svojoj hladnoći i dalje, znam da te volim, ali jako si teška osoba za voljeti, razumjeti, nisam ti ja za to više, umorila si me psihički. samo se čuvaj.
– okej, i ti se čuvaj.

– vidiš o čemu sam ti govorio, toliko si hladna, samo prihvaćaš odgovore, nikakve reakcije, emocije ne daješ...

- da, i?
- znači li tebi što te itko voli?
- ponekad.
- onda neka te netko ponekad samo i voli.
- okej.
- imaš li ti ikakve emocije, imaš li srca, duše, ičega u sebi???
- možda i imam, sasvim bespotrebno govoriti.
- divno, stvarno divno, volim nekoga bez srca i duše.
- pa pusti, ne možeš voljeti za dvoje.
- ma ja bih mogao i za troje voljeti tebe sam kad bi ti išta imalo pokazala.
- čuvaj mi se, maleni, nisi ti za ovaj svijet kad si tako nježan cvijet.
- ne znam šta bi ti rekao više, čuvaj se, ljubavi, da ne bi slučajno nešto nekad osjetila.
- ne moraš se brinuti, dragi, bit ću ja dobro.
- znam da hoćeš, ali ja neću, nemam tebe, nemam onda ni sebe.
- okej.
- okej ti je zadnja riječ, stvarno si takva.
- kakva to?
- kako možeš?
- štaa?
- biti tako okrutna... ali evo ja sam lud kad bi i dalje za tebe napravio sve, eto koliko te volim, idem protiv sebe za tebe.
- pa nemoj, nije vrijedno kao što si rekao, nisam ja vrijedna.
- volim te, malena.
- okej.

Skok na glavu

Mateo Sejfović

Kroz život prolazimo dan za danom, zaboravimo stotinu stvari dnevno, ali ipak neke situacije i ljudi pamtimos iz nekog razloga. Zapitajte se, koliko se puta u toku jednog dana dogodi značajno? Što nama čini događaj nezaboravnim? Ljudi, mjesto, mirisi, zvukovi, atmosfera, vrijeme.... Sve su to detalji koji potiču sjećanja.

Nikada neću zaboraviti jedan dan osnovnoškolskog maturalca. Bio je to dan prije nego što ćemo ići kući. Ujutro nakon doručka busevima smo krenuli u voden park Istralandia, blizu Pule. Dolaskom ondje atmosfera je gorila, svi su bili uzbudjeni čim su vidjeli park uživo. Park je bio masivan: tobogani, vožnje, bazeni posvuda. Ulazak u park bio je spektakулan, taj dojam uzbudjenja i nervoze. Nismo znali gdje prvo otići. Išao sam od tobogana do tobogana, vožnje do vožnje. Nisam se mogao zasiti. Adrenalin koji sam iskušavao pri svakoj vožnji bio je nevjerojatan. Mogu reći, pomalo opijajući. Nakon nekog vremena otisao sam na ručak koji je bio organiziran u sklopu parka. Čim smo završili s jelom, Marko, Filip, Miran i ja otisli smo do bazena.

Prilazeći bazenu, Marko, koji se profesionalno bavi plivanjem, odlučio je skočiti na glavu u bazen. Zatrčao se i odbacio od ruba, jedna stvar na koju nije računao jest da je skočio u pličak u kojem je bilo 3 cm vode. Pri doletu je udario o dno i proklizao nakon udarca. Kada se podigao, jako je krvario iz nosa. Srećom, na ulazu u park bila je ambulanta za baš takve idiote koji skaču u 3 cm vode. Otišli smo u ambulantu što brže da profesori ne vide. U ambulanti mu je medicinska sestra rekla da nije slomio nos, ali da je izbio dva zuba. On s tom informacijom nije bio baš sretan kao ni mi kad smo saznali da mu treba doći netko od roditelja. Naravno, u meni se javio idiot improvizator koji je rekao da smo došli ovdje s njegovim tatom i da ću otic po njega.

Filip i Miran rekli su da će ostati u ambulanti dok ja odem po Markovog tatu. Izlaskom iz ambulante nastao je novi problem jer je njegov tata bio 400 kilometara dalje, u Vinkovcima. Tko bi od profesora mogao proći

kao njegov "tata"? Prva i najbolja ideja bila je profesor Jakov. On je bio profesor tjelesnog, nabildan, zgodan, u svojim kasnim dvadesetima, ali bitnije od svega, jedina osoba koja bi bila dovoljno popustljiva da ne izda nas kretene ostalim profesorima. Prišao sam mu, pozvao ga na stranu i objasnio situaciju. Otišli smo u ambulantu, čim smo ušli, on je riješio situaciju. Jedna stvar na koju nismo računali jest jedna zgodna medicinska i nabildani profesor u kupaćem. Recimo samo da su se 20 minuta upucavali jedno drugom dok je Marko u zavojima sjedio i čekao da idemo. Nakon što smo izašli, profesor nam je rekao da ako napravimo još neki problem, idemo nazad u Vinkovce pješke, klasična bezopasna prijetnja. Odlučili smo se razići i nastaviti se spuštati. Dok sam se vraćao prema jednom od tobogana čuo sam vriske i ugledao cure kako vrište i bježe od Lea kojem je lijevala krv niz lice. Dotrčao sam do njega i primio ga jer je on bio u šoku zbog udarca glavom. Krv je prskala po meni iz njegove rasječene glave dok smo prilazili profesorima.

Oni su dotrčali s ručnicima i primili ga da ne padne. Krenuli su me ispitivati je l' ja isto krvarim jer bio sam prekriven krvlju. Rekao sam da ne krvarim, da je on rasjekao glavu i da krv šiklja. Otišao sam u WC oprati se od krvi, ali kada sam se pogledao u ogledalo i video da sam cijeli prekriven krvlju, shvatio sam zašto su pitali jesam li ozlijeden. Moje je lice bilo potpuno crveno od krvi, ruke također, krv mi se slijevala niz tijelo, izgledao sam kao scena iz horor filma. Nisam mogao saprati krv sa sebe. Nakon što sam se vratio, saznao sam da su Lea odveli na hitnu i da je sve u redu. Rekli su da je rasjekao glavu i da su ga zašili, vjerojatno nije oštetio mozak i lubanju, ali da moraju napraviti rendgen. Do kraja dana pokušao sam se zabaviti da skrenem misli s toga što se dogodilo. Na putu do hotela razmišljao sam o tome kako je udario glavom i na što. Još dan-danas nitko ne zna kako i gdje je rasjekao glavu. On se ničega ne sjeća.

Sve što se dogodilo toga dana ostalo mi je u sjećanju. Sjećam se svakog detalja toga dana. To je jedan od događaja u životu kojeg se sjećam ne baš zbog dobrih razloga. Puno se stvari dogodi naglo i bez upozorenja, i iznenadi nas, ali to ne znači da trebamo u tim trenucima zablokirati i ukopati se u mjestu. Loše situacije pamtit ćemo jednako kao i dobre, možda čak i bolje, ali znate kako kažu, sranja se događaju.

Događaj koji mi je promijenio život

Borna Živić

Bila je nedjelja, spremao sam se za misu, ali krenuo sam malo ranije nego inače jer sam se trebao naći s jednom osobom za koju nisam imao pojma koliko će mi značiti u budućnosti. Stavio sam slušalice, pustio Plavi Orkestar i uz šetnju razmišljao. Glava mi je bila preplavljena različitim mislima i osjećajima, čak sam imao i tremu, iako je to malo neugodno priznati. Bio je to prvi put da se sastajemo sami. Došao sam u park i sjeo na klupu, imao sam još nekoliko minuta za smisliti teme za razgovor i za psihičku pripremu. Konačno je došla, bila je u toploj zimskoj jakni i imala je kapicu s čupavom kuglicom na vrhu. U trenutku kada sam je video, sve o čemu sam razmišljao jednostavno se izbrisalo, u tom trenutku nije postojalo ništa na svijetu osim nje. Bila je savršena.

Vrijeme je bilo jako loše i kišno. Neko smo vrijeme šetali i jednostavno samo pričali, zbijali šale i smijali se, a zatim me pitala ima li u blizini neko mjesto gdje se možemo sakriti od kiše. Odveo sam je na tribine stadiona. Promatrali smo kako kiša pada po travnjaku, po cesti, po zgradama, i uživali u zvuku. Zatim je uslijedio taj trenutak. Rekla je "Hladno mi je!" i prislonila se na mene, a ja sam je zagrljio i onda je sve stalo. Sjedili smo tako, samo uživali u tim malim stvarima i nakon toga se poljubili. U tom trenutku nije postojalo ništa osim nas i kiše. Bila je potpuna tišina, tada ništa nije bilo komplikirano.

Nisam ni slutio da će ona i danas biti najvažnija osoba u mome životu.

Kraj!

Durica Dakić

Bila je to srijeda. Sat fizike. Učili smo nešto novo, naravno, nisam pratilo, bio sam na mobitelu. Dva dana kasnije, na satu razrednika, dobio sam u ruke veliki papir, pun teksta. Dobio sam pedagošku mjeru: UKOR. Bio sam bijesan, dobiti ukor zbog mobitela na satu? Bez opomene ili obavijesti. Ali ostao sam smiren, izvana, jer sam znao da ako ne budem smiren, miran, neću moći ići u Beograd na sajam automobila. Razrednik me dva dana prije sajma nazvao i informirao da ne mogu ići u Beograd, zbog ukora i svog ponašanja. Kraj.

Romeo & Juliet

Ines Gadanec

Bilo je to u ljeto, 26. lipnja 2016. godine. Dan moje maturalne zabave i rastanak od osnovne škole i mojih prijatelja. Program toga dana bila je predstava *Romeo & Juliet* u kojoj smo glumili moj sadašnji najbolji prijatelj i ja. Prije nego što smo izašli na pozornicu, oboje smo osjećali veliku tremu i nismo znali jesmo li spremni, dok nas je profesorica bodrila i govorila da mi to možemo. Polako sam se popela na pozornicu i predstava je počela. U početku je sve bilo dobro, oboje smo se odlično snalazili i nismo zaboravljali tekst. Sve dok jednog trenutka nisam dobila udarac mikrofonom u glavu od Romeoa. Publika je prasnula u smijeh, a i mi s njima. Nakon toga, kada je predstava završila, prepričavali smo taj događaj nekoliko dana i smijali se svi skupa.

Moje ime

Mateo Pipinić

Imao sam sedam godina i krenuo sam u prvi razred osnovne škole. Došao sam i čekao da mi dodijele učiteljicu i da me stave u A ili B razred. Čekao da mi prozovu ime i prezime. Prolazile su minute, a moga imena nije bilo. I čekao sam do kraja... Završili su. Moje ime nije izrečeno na mikrofon, bio sam tužan. Kada odjednom, začuo sam učiteljičin glas: "Preskočili smo još jednog učenika." Napokon sam dočekao da me prozovu, uz isprike. Bio sam sretan i dotrčao sam na binu. Upoznao se s novim prijateljima i krenuo u osam godina dosadne avanture.

Prvi dan škole

Denis Deronja

Bilo je hladno rujansko jutro. To mi je bio prvi put da sam se vozio gradskim busom. Stigao sam pred školu. Tek je svanulo. Upoznao sam se s novim razredom. Poznavao sam samo nekoliko ljudi. Zvonilo je. Ravnatelj je stajao pred ulaznim vratima škole i prozivao razrednike i njihove razrede. U koloni smo ulazili u školu. U učionici nam je razrednik čitao pravilnik škole i naš budući raspored. Otišao sam na toalet, u povratku nisam mogao pronaći svoju učionicu, pa sam otiašao kod pedagoga koji me uputio. Taj dan bio je prilično, taj dan bio je prilično, taj dan bio je...

David

Vanesa Ivanković

Dvije tisuće i trinaest godinu pamtit ću kao najljepšu godinu. Godinu koja je spojila mnoge ljude i očvrsnula obiteljske одноse, godinu kada je naša obitelj bila obogaćena za još jednog člana. Stric i strina godinama su željeli još jedno dijete. Bilo je tu problema, puno truda i mnogo neuspjelih pokušaja. Većina je izgubila nadu, čak su i doktori rekli da to više nije moguće. Sve se odvijalo kao i inače, svatko je išao svojim putem, blagdani i slavlja tada su bili jedino što nas je nakon nekog vremena spajalo.

A koju godinu poslije, jedan poziv i jedno obično strinino pitanje "Pogodite što ima novo?" promijenilo je sve. Svi su bili tako uzbudjeni, sretni, a točno devet mjeseci nakon toga na svijet je došao mali anđeo, moj bratić David. Sreća i suze radosnice bile su vidljive na svim licima, tako da sa sigurnošću mogu reći da nije to događaj koji ću samo ja pamtniti cijelog života, nego čitava obitelj. Nema mi ništa draže nego kada sada taj dječačić, koji će za manje od godinu dana postati prvašić, obgrli svoje ručice oko mene i kaže mi da me voli. Samo oni koji su prošli kroz to i oni koji su bili sudionici u nečemu takvome mogu shvatiti ono što osjećam.

Taj je događaj mnoge od nas naučio da i kada misliš da nemaš više u što vjerovati i kada je sama medicina i ono što se nalazilo na papiru okrenuto protiv tebe, da nade uvijek ima, pa čak i one najmanje. Samo ako je tvoja želja dovoljno jaka, onda je, mislim, sve moguće. Od toga dana mnogo se stvari promijenilo: obitelj se druži češće, telefonski razgovori postali su učestaliji, a razloga za slavlje uvijek ima. Iako bi mnogi vršnjaci u svoje najdraže događaje ubrajali mnoge svoje izlaske i lude provode s društvom, ja ipak smatram da će mi ta radosna vijest uljepšavati buduće dane, kao i ostatak mog života, jer taj će dječačić izrasti u jednu osobu s kojom ću rado pamtitи buduće događaje.

Kad si slobodan?

Ajna Džanić, Hanan Hasanbegović, Amina Kubat, Tarik Đogić

Kiša. Tmurni oblaci bacali su sjenu na zadnju klupu u kojoj je sjedio novi učenik. Ledeno plave oči gledale su kroz prozor, slušalice u ušima skrivene ispod crne kose. Misli su mu bile na posve drugom mjestu. Po glavi su mu se vrtjele zadnje riječi koje mu je majka uputila prije nego što je otisao:

– Ako ti ne moš bit *normalan*, znaš di su vrata. Nisi samo moj...

Prodorni zvuk školskog zvona vratio ga je u stvarnost. Učionica je bila puna novih lica. Ništa neobično za prvi školski dan. Svi se pozdravljaju, glasno smiju, prepričavaju jedni drugima događaje s mora. Žamor je naglo prekinut otvaranjem vrata. Nije im dugo trebalo da shvate da to nije bio profesor, pa su nastavili s razgovorima gdje su stali. Njegov je pogled bio usmijeren ka djevojci koja je upravo ušla.

Brzo je preletjela pogledom po učionici i spazila jedno slobodno mjesto. Užurbano je prišla i nespretno bacila na stol crnu kožnu torbu, a ispred njega se stvorila gomila stvari. Izlizani crveni novčanik, kutija cigareta, cvikana žuta ZET-karta i tuba rozog sjajila koja se kotrljala po stolu. Refleksno ju je uhvatio i pružio prema njoj.

– Jel ima još šta za ispast?

– Jooj, sorry, fakat sam pogubljena jutros. Prvo mi nije zvonio alarm. Još ovi glupi ZET-ovci... I sad još se tu prosipam... Eee da! Ja sam Matea. Ti si onaj novi, Saša je l' da? – rastreseno je govorila, kupeći stvari sa stola.

Saša je na sve to samo potvrđno kimnuo glavom i dodao joj sjajilo.

– Čuj, Teić, idući put bar zatvori to, da ne bi letile i ti i ta tvoja torbica kroz prozor.

Vrata su se ponovo otvorila, a kroz njih je ušao visoki plavokosi mladić. Nitko nije obraćao pažnju na njega dok nije svoj kockasti Vans ruksak spustio na katedru. *Tišina*.

Predstavio im se kao novi razrednik i profesor matematike te je dodao da mu je to prva godina predavanja. Ubrzo je krenuo prozivati učenike

abecednim redom, a Saša i Matea nastavili su svoj razgovor ne obazirući se na opomene profesora sve dok nije došao red na Sašu.

– A znači ti si taj o kojem se priča u zbornici... Nadam se da si i pred pločom pričljiv kao i u zadnjoj klupi.

– Nadam se da ste zanimljiviji kad ispitujete nego sad – odbrusio je. Profesor je promrmljao sebi u bradu i nastavio prozivati.

– Da ne znam bolje rekla bi' da mu se sviđaš – dobacila je Matea.

Tako je izgledao dan koji je započeo jedno prijateljstvo, ali nitko nije bio svjestan da je istoga dana započeo problem.

Polugodištu se bližio kraj, a i Sašini živci bili su pri kraju.

– Joj Teić, sad sam pričao sa starim. Znači, nema ga doma već sto godina i sad kad dođe, dočeka ga razgovor u školi, znaš već o čem se radi. Fakat ne znam kaj ču ja s ovom matišom – Saša je zabrinuto govorio u telefon.

– Kaj nije da tvoja stara zna matku? Možeš kod nje na instrukcije il neš. – Matea mu je predložila.

– Ma sam mi još ona fali. Prvo bi mi srala o ocjenama, a onda bi mi još suptilno nabila na nos da sam gej verzija starog. Tenks, al ne.

– Najlakše da se mi Žutog riješimo, a tvoj stari da nas izvuče.

– Ak me nastavi zajebavat, tak će i završit – sarkastično je odgovorio, te nakon malo razmišljanja rekao - Znaš kaj, ja bum popričao s profesorom pa kaj bude – bude.

Idući je dan pod pauzom za ručak pogledavao po kantini, pokušavajući spaziti profesora. No njega, kao i obično, nije bilo za profesorskim stolom. Pronašao ga je u njegovoј učionici, gdje je sjedio za svojim stolom, glavu podupirući jednom, a kavu držeći drugom rukom.

– Dobar dan – reče Saša, spuštene glave.

– Saša? Ti si zadnja osoba koju sam očekivao.

– Tražio sam vas u kantini, ali očito baš u zadnje vrijeme nemate apetita.

– Zašto si tu?

– Znate da ne bi bio tu da nije frka, al mislim da ni vama ni meni nije u cilju da se srećemo i na popravnom. Neću moći izaći na maturu.

– Drago mi je da si došao na vrijeme. Kraj je polugodišta, ali ako počneš raditi preko praznika, stigneš još sve ispraviti. Tu sam ako ti nešto zatreba.

Motiviran uspješnim razgovorom, pokušao se pripremiti za ispravke. Ukrzo je shvatio da ne napreduje, kako je i očekivao, pa je naglo zatvorio bilježnicu i ljutito je bacio na drugi kraj sobe.

Ni na satu nije bilo ništa bolje. Profesor ga je još češće prozivao pred ploču i zadavao mu zadatke koji su naizgled bili još zahtjevniji nego prije, iznerviran se vraćao na mjesto proklinjući dan kad se rodio, a i sâm mu se profesor činio nepodnošljivim nego ikad do tad.

U svom tom očaju odlučio je otvoriti račun na Grindr-u kako bi našao nekoga da mu skrene misli s niza loših događaja proteklih dana, no ono što je pronašao ostavilo ga je bez teksta. Raširenih očiju gledao je u mobitel nekoliko minuta, nepomičan, a s ekrana je u njega gledala slika profesora bez majice. Kada je došao sebi, sinula mu je ideja.

Plan je započeo prvom prilikom. Bio je zadnji tjedan polugodišta kada je Saša ponovo došao do profesora na razgovor. Profesor je, kao i prošli put, bio spreman pomoći, no Saša je ovaj put došao s drugim prijedlogom. Znao je da nema što izgubiti.

– Znam da tražim previše, ali mislim da nam ništa drugo ne preostaje. Ne mogu to bez vaše pomoći. Samo nekoliko privatnih sati preko praznika puno bi mi značilo.

– Nisam siguran da je to baš pametna ideja...

– Molim Vas.

– Ostavi mi svoj broj, razmislit ću još.

– Hvala!

Praznici su već počeli, no profesor se još uvijek nije javljaо. Saša je već izgubio nadu u prolazak matematike na kraju godine. Na kavama s Teom uobičajena tema bio je njegov sprovod na koji bi i profesor bio pozvan. Već je odabrao i grobno mjesto, lijes i cvijeće, da svi uzvanici budu obučeni u crveno i da sprovod završi pjesmom *Dobar umire mlad*.

Srećom, istog dana stigla je poruka s nepoznatog broja. Poruka je bila kratka i jasna.

Kad si slobodan?

– Luka

Od tog trenutka ideje su samo navirale. Dogovorili su se da će instrukcije biti održavane u školi. Saša je dolazio redovito, nastojeći profesora oduševiti svojim napretkom. Profesor je bio ugodno iznenađen Sašinim entuzijazmom, a susreti su bili sve više opušteni i prijateljski. S vremenom su njihovi susreti postali sličniji prijateljskim kavama, teme razgovora s matematike su skrenule na svakodnevne, a povremeno i privatne.

Tako je, saznavši da voli *Brkove*, odlučio riskirati i povući zadnji potez.

– Htio bih vam zahvaliti na vremenu koje ste izdvojili za mene... Znam da je možda čudno, ali imam dvije karte za koncert... *Brkovi...* Bilo bi mi dragو da idete sa mnom, profesore. – rekao je, prevrćući karte u rukama.

– Hvala ti... Iskreno, ne znam kako reagirati. Ti si jedina osoba u cijeloj školi koja me doživljava kao osobу.

– Onda... je l' pristajete? – napeto je iščekivao odgovor.

– Pa mogao bih, dobro bi mi došla neka distrakcija. I da... Molim te, zovi me Luka – dodao je pogledavši ga značajno.

Taj vikend sreli su se u koncertnoj dvorani. Luki se, kraj Saše, koncert činio kao sporedna stvar. Sva je zabava bila prekinuta kada su im se sreli pogledi – činilo im se kao da su sami, u tišini. Na tren je izgledalo kao da će se približiti, no Luka se trznuo, kao da izlazi iz transa, te se potiho ispričao. Drhtavih ruku užurbano je uzeo jaknu i odjurio prema izlazu.

Sav u mislima, jedva je stavio ključ u bravu. Blatni otisci cipela vodili su do kauča na kojem je Saša ležao, gledajući na drugi kraj sobe u sliku broda koji tone. Nije ni primjetio jaknu policijske uniforme odloženu kraj njega. Ne skrećući pogled sa slike, izvadio je mobitel iz džepa i nazvao Mateu. Trebao mu je netko hladne glave da mu kaže nešto utješno. Spustio je mobitel u krilo i uključio razglas.

– I kako je bilo? – uzbudođeno je pitala Matea, no Saša je samo šutio.

– Daaaj, umirem od znatiželje! Jel ide sve po planu?

– Malo je komplikirano. Mislim da mi se sviđa, al ono, fakat sviđa. – rekao je, držeći se za glavu.

– Profesor? I to ni manje ni više nego Žućo Matematičar! Pa njega i u zbornici izbjegavaju!

– Nisam te nazvao da mi glumiš staru, samo mi treba... – zastao je kada je ugledao oca kako uzima ključeve sa stola i kupi svoju jaknu.

– Pričat ćemo kad se vratim – razočarano je rekao otac, zatvarajući vrata iza sebe.

– Teić... Najebali smo...

Iduće jutro probudio ga je miris kave. Uspravio se u krevetu, a kraj njega je sjedio otac. Toplu šalicu stavio mu je u ruke i teško izdahnuo. Nisu imali hrabrosti pogledati se u oči, no znali su da razgovor koji bude slijedio neće biti lak. Otac mu je dao do znanja da će se potruditi više vremena provoditi s njim te da mu je žao što mu je dopustio da se uvali u takvu situaciju. Dirnut očevim riječima, odlučio mu se otvoriti i otkriti sve što ga je tištalo proteklih mjeseci. Otac je strpljivo slušao njegove

priče, skrivajući osjećaj krivice što nije bio svjestan njegovih problema i što nije bio spreman biti tu za njega kad mu je bilo najpotrebnije. Potapsao ga je po ramenu uz topli osmijeh, te dodao:

– I da, ne moraš se više brinut. Sve je riješeno.

Ponovo je došao prvi dan škole. Saši je žamor u razredu bio nepodnositljiv. Gledao je kroz prozor na školsko igralište obasjano suncem, lupkujući olovkom po stolu. Žamor je naglo prekinut škripanjem vrata. Svi su u čudu gledali kada je u učionicu ušla malena žena naboranog lica i došetala do katedre.

Matea je Saši uputila razočaran pogled. Otvorio je usta da nešto kaže, ali misao mu je prekinula vibracija mobitela.

Kad si sloboden?

Beskraj desetljeća

Vitomir Hardi

a kao osoba nisam baš tip koji se voli prisjećati prošlosti. Jer kao tinejdžer se nemaš mnogo čega prisjećati. Da, mogao bih fantazirati o "starim danima kad je sve bilo jednostavnije i kad su svi moji problemi su bili vezani uz igračke i crtane filmove", ali to bi bilo jednostavno besmisleno. Mislim, čitatelju, nemoj me shvatiti krivo, u ovih 3-4 godine izlazaka prikupio sam dosta šašavih, čudnih i smiješnih, pamtljivih priča, ali to nisu stvari kojih će se prisjećati u dalekoj budućnosti. U svojoj dalekoj budućnosti želim se prisjećati dijelova svog života kad sam tek skromno počinjao, kad je moje najveće postignuće bilo samo držanje na svojim dvjema malim nogama. A onda, kako sam sa svojim malenim nožicama odlučio u zadnji dan pročitati lektiru od 200 stranica. Nadam se da će moj budući "ja", na dan kada se bude prisjećao ovog trenutka, sjetiti i svih mojih prijatelja koje sam imao ili koje još uvijek imam. Da će se prisjetiti svih tih bezbrojnih pogrešaka iz kojih sam, nadam se, nešto naučio. Da će se prisjetiti vremena kada su cijeli svijet i sve mogućnosti tog svijeta bile otvorene za mene. Jer u to vrijeme imao sam još beskraj desetljeća za potrošiti na život, stvarajući i uživajući u njemu.

Na dan kad se prisjetim ove verzije sebe nadam se da će se ponositi svim što sam učinio i što će učiniti.

Kao da nikad...

Andrej Milanović

Jedno jesenje jutro kroz prozor autobusa gledao sam kako pada kiša dok sam se vozio prema školi. Silno sam želio da prestane padati, ali to se nije dogodilo. Nakon dosadnog puta stigli smo na autobusni kolodvor, koji se nalazio nedaleko od škole. Izašao sam iz autobusa i pogledao u nebo. Oblaci su bili tmurni, sunce nisam mogao pronaći, a kiša nije prestajala padati. Krenuo sam prema školi. Hodao sam brzo da ne bih pokisao. Došao sam do škole i ugledao nju.

Nisam ni slutio da će mi taj trenutak promijeniti život. Bila je to misteriozna djevojčica, zanimljivo odjevena. Gusta, tamna kosa lepršala joj je na vjetru. Oči su joj bile azurno plave – kada pogledam u njih, pošalju me na najljepša mjesta na ovome svijetu. Bila je prelijepa. Morao sam je upoznati. Kada sam joj prišao, nebo se razvedrilo, pojavilo se sunce i kiša je naglo prestala padati. Počeli smo se sve češće družiti, pa čak i izvan škole. Ona je bila osoba koja je imala puno vrlina, a ni jednu manu. Moglo bi se reći, bila je savršena. Otvorila mi je oči i zbog nje sam počeo pozitivno gledati na život. Kada mi je god bila u blizini, bio sam sretan, veseo i pun energije. Nikada nisam bio tako raspoložen.

Kada je pričala sa mnom, osjećao sam se kao kralj svemira koji je spreman ostaviti svoj tron zbog nje. Shvatio sam da mi se sviđa. Shvatio sam da je volim i da ostatak života ne bih volio provesti ni s kim osim s njom. Dugo sam razmišljao kako da joj to kažem. Nespretno sam vježbao govore ispred ogledala, sakupljao najljepše riječi koje u jeziku postoje. Kupio sam najljepše cvijeće koje sam mogao pronaći i nestrspljivo čekao sutrašnji dan u školi da bih joj konačno rekao što osjećam. Sutradan sam iz autobusa otrčao što sam brže mogao do škole i čekao je na mjestu gdje sam je prvi put ugledao, ali nije se pojavila. Prošlo je skoro mjesec dana od tada. I dalje nije dolazila u školu.

Nitko nije znao za nju. Kao da nikada i nije išla u ovu školu. Kao da nikada nije bila u mome životu. Postao sam očajan. Poslije sam saznao da se odselila daleko odavde. Pao je mrak, na nebnu su se pojavili tmurni oblaci, a kiša je ponovno počela padati.

Zabranjene školjke

Dominik Kristaj

Bilo je to ovoga ljeta, 16. 7. 2018. godine. Sudjelovao sam u mirovnom kampu u Splitu zvanom "YUPeace", koji ujedinjuje svu djecu bivše Jugoslavije. Jednog dana otišli smo na plažu i uz rub obale nalazile su se školjke. Prvo što nam je bilo rečeno jest to da ih ne smijemo skidati, da bismo za to mogli biti kažnjeni. Naravno, moji prijatelji i ja bili smo tvrdoglavci i skinuli smo potajno 15 komada, da nam ostane za uspomenu nakon kampa. Odlučio sam ih sakriti u ormar s mojom odjećom da ih nitko ne bi pronašao.

Nakon dva dana došla mi je prijateljica u sobu i rekla je da nešto užasno smrđi, kao da je nešto uginulo. Na prvu nije nitko znao zbog čega se osjeti užasan smrad u mojoj sobi, pa smo odlučili otići kod drugog prijatelja. Kasnije sam se ja vratio u sobu, otvorio ormar da izvadim odjeću i skoro pao u nesvijest. Grozan smrad osjetio se zbog mojih školjki!!!

Kada sam ih pokušao izbaciti kroz prozor, ostatak vode iz njih prolio se po meri i skoro sam se ugušio. Kada sam ih izbacio kroz prozor, počeo sam trčati do svojih prijatelja da im objasnim zbog čega se taj smrad osjeti i ostao sam u onoj smrdljivoj majici. Čim sam im krenuo pričati, za mnom je iz moje sobe došao smrad i svi u hotelu počeli su govoriti da nešto užasno smrđi. Ja sam potrčao do svoje sobe da uzmem parfem i istrošio sam cijeli da se ne bi toliko osjetilo, a zapravo sam samo pogoršao.

Na kraju se smrad proširio po čitavom hotelu i, naravno, svi su saznali za "zabranjene školjke", a voditelju sam morao slagati da sam imao problema s probavom. Tako sam se na kraju izvukao.

Maturalna večer

Anastasia Pejaković

Osmi razred, završetak poglavlja poznatijeg pod imenom Osnovna škola. Dani u osmom razredu prolazili su veoma brzo i već je došao kraj. Šesti mjesec, dan trinaesti. Došla je ona dugo očekivana maturalna večer. Svi smo bili kao princeze i prinčevi iz bajke. Svi su bili tu. Učitelji, nastavnici, direktor, pedagog. U našim osmomesima, očima, titrala je neka iskrica ispunjena ljubavlju i radošću.

Prvo je organiziran nastup nas učenika. Nakon naših recitacija moglo se vidjeti da smo doprli do srca svih njih, iako su se neki pravili nedodirljivima. Prošle su recitacije, a mi smo također dobili dar. Pedagog je sačuvao naše radove koje smo napravili prije osam godina, na testiranju. Začuo se smijeh, dobacivanje, ali neka toplota ispunila nam je srce. To nas je raznježilo pa je dosta njih ispustilo i poneku suzu. Nakon večere slijedili su pjesma i ples. Ludo smo se zabavljali, pjevali iz dna duše, razbacivali se unaokolo. No, svemu je tome ubrzo došao kraj. Oko dva sata poslije ponoći maturalna večer napisala je svoj završetak. Kući smo krenuli umorni, jedva čekajući da legnemo u krevet.

Dan poslije 14. 6. bio je zadnji dan škole. Morali smo doći oko devet sati da se još jednom svi oprostimo. Obukli smo majice koje smo izradili, s našim imenima. Taj dan, zadnji dan osnovne škole, svi smo bili pokisli. Je li to bilo samo zbog prethodne noći ili se tu krije nešto više, presudite sami. Bili smo sretni jer je škola završena, ljeto dolazi. A s druge strane i tužni, jer je osnovna škola završena. Iako smo se svađali, prepirali, tužakali, opet smo bili kao jedna obitelj. Zajedno smo proveli osam godina. Osam se godina družili, zajedno prepisivali, zajedno odgovlačili testove i ispitivanja, zajedno prolazili kroz nezgode, jer gdje jedan ide, tu idemo svi.

Nedostaje mi moj stari razred. Maturalnu večer ponovila bih sto puta da mogu i nikada mi ne bi dosadila. Tu smo svi bili zajedno, sretni, nismo razmišljali ni o čemu, uživali smo u trenutku. No, to je poglavlje završeno. Sad smo ovdje, drugi smo razred srednje škole. Uživajte u osnovnoj školi jer vrijeme brzo prolazi.

Može li bolje?

Andrea Ožvat

Tijekom cijelog života događaju nam se razne zgode i nezgode. Nekih se rado sjećamo, a neki baš i ne. Meni se urezalo u sjećanje, a velikim dijelom i u srce, studijsko putovanje u Strasbourg. U samom početku to mi se nije činilo kao dobra ideja, prvenstveno zbog društva u kojem sam poznavala jedva tri osobe. Na kraju sam donijela odluku da idem i zbog te odluke nikada neću zažaliti.

Kada je došao taj dan, bila sam uzbudjena, ali u isto vrijeme i vrlo nervozna. Krenuli smo, a ja sam u sebi osjetila onaj neki čudan osjećaj koji mi se javio već nekoliko puta do tada, onaj osjećaj kada točno znaš da će sve ispasti kako treba i bez ikakve greške. Čim smo došli, sprijateljila sam se s nekoliko učenika iz naše škole. Bili su vrlo komunikativni i skroz drugačiji od drugih. Iz njihova ponašanja nije se mogla nazrijeti ni trunka mržnje, a ni bilo čega lošega. Francuska, novi prijatelji, lijepo vrijeme. Može li bolje?

Taj drugi dan proveli smo u gradu lutajući i proučavajući što sve ima tamo, a navečer smo se opet svi skupili i pokušali se što više zbližiti. Za više detalja nema potrebe, jer što se dogodilo u Strasbourg, ostaje u Strasbourg. Jedino što se dogodilo a da nije ostalo samo u Strasbourg jest divno prijateljstvo i još divniji prijatelji.

Sudar

Sanel Mešić, Naim Talić

Jargon Specialist: **Hanan Hasanbegović**

Kasni večernji sati tmurnog kišnog dana. Tijekom dana pala je količina kiše koju možemo usporediti s onom iz Noinog doba. Kristijan Veljačić nalazi se u *caffè* baru *Ponos* na Trešnjevci, nije sam. Tu je s prijateljima. Kafić se nalazi u skučenom prostoru, što više možete očekivati od kafića koji je smješten u prizemlje stambene zgrade? Stolice drvene, trošne, stolovi metalni i puni hrđe, zidovi ukrašeni zelenim tapetama i slikama poznatih hrvatskih ličnosti iz devedesetih. Najveća slika u kafiću, koja se nalazi odmah iznad šanca, naravno, pripada ocu domovine, čovjeku čija je reputacija takva da se ljudi pitaju je li uistinu postojao ili je on samo jedna urbana legenda; ime tog čovjeka jest Franjo Tuđman. U kafiću *Ponos* možete sve, ali kada biste uvrijedili Franju, ili bi vas izbacili ili biste završili na intenzivnoj, ovisno o gostima koji se nalaze u kafiću u to vrijeme. Kristijan i njegovi prijatelji sjede za stolom koji se nalazi u kutu kafića, svi obućeni u crne kožne jakne, crne poderane hlače i bendovske majice. Odjednom, začuje se glasan udarac. To je Kristijan, udario je o pod svojim martensicama kako bi konobaru dao do znanja da ga treba.

- Ej, stari! Može još četiri Žuje?
- Može – odgovori mu konobar monotonim i umornim tonom glasa.
- Koji kurac se mi ovde uopće nalazimo, svaki put kad dođem imam osjećaj da mi ona krvopija Franjo gleda ravno u dušu.
- Nećemo valjda mijenjat birc nakon četiri godine, jebote.
- Eh, valjda si u pravu.
- E, Velja! – uzvikne Jan, inače Kristijanov najbolji prijatelj.
- Kaj?
- Si poslušo novi album *Satyricona*?
- A ne, ono! Pa normalno da jesam, stari, pravi *banger* jebote. *Burial rite* sam i za alarm stavio.
- Buraaaz, nemrem vjerovat, još jedan album kaj nam se obojici sviđa, *hell yeah!*

Jan i Kristijan se u tom trenu pogledaše i gotovo instinktivno bace jedan drugome jedan *high-five*.

- Kaj je s tobom, Borna?
- Nisam ga još poslušal, al bum.
- U tom trenutku stolu priđe konobar s četiri Žuje u ruci.
- Tenks – kaže Jan konobaru, a Kristijan se obrati Borni.
- Neaš pojma kaj propuštaš jebote, moraš odma poslušat.
- Ma pusti sad to, Velja. Reko je da će poslušat. Neg, kak ide vozački? Reko si da ti je sam par čuki ostalo za odradit – mirno će Jan, pijuckajući Žuju koju je konobar maloprije donio.

– E da, instruktor mi se javio da sutra ne bu mogo doč, pa bu ga zamijenila neka treba, Ivana.

– Opa! – uzviknu Kristijanovi prijatelji. – Si već isplanirao kak ćeš ju okrenut? – kaže Jan, nakon čega se počeo smijuckati.

– A znaš mene, sve sam već isplanirao – Reče Kristijan, također se smijući.

Prijatelji su se zabavljali još nekih pola sata, pijuckajući svoja piva i glasno razgovarajući o glazbi, djevojkama i životu. Oko 23:30 Kristijan se oprosti s prijateljima i tumarajući krene kući. Vani je bilo nekarakteristično hladno za jednu ljetnu, kišnu noć.

– Instruktor nemre doč. Bože dragi! Kak ću ja s instrukturicom?! Kak da se postavim, kaj da kažem? Joj! Te žene, fakat su nerazumljive... Oke, pretjerujem, možda nisu, možda sam samo ja nesposoban. Proklet bio Kristijane! Smiri se, možeš ti to, bit će to normalan sat vožnje, normalan sat vožnje, normalan... – tješio se Kristijan na putu kući, zbog hladnoće stalno navlačeći svoju kožnu jaknu koja mu je zbog "malo" krupnije građe bila iznimno kratka.

Došao je novi dan, jedanaest je sati, Kristijan se tek budi. Gleda na sat i u nevjericu iskače iz kreveta, shvatio je da za trideset minuta mora biti pred autoškolom. U WC-u je oprao lice, a zube oprati nije mogao, roditelji mu, zaokupljeni poslom, pastu za zube nisu kupili. Kosu je bacio na desnu stranu, brzo se obukao u jučerašnju odjeću, a potom izjurio iz kuće. Pred autoškolu dolazi točno na vrijeme, iako je to imalo svoju cijenu, a ta su cijena bile dvije minute trčanja koje su za njega, inače očajne kondicije, bile iskustvo ravno provođenju dvije minute u paklu. Kristijan je nakon nekoliko minuta čekanja primijetio da mu se približava jedna žena.

– O, Bože! Skroz sam zaboravio. Ok, smiri se, smiri se. Možeš ti to – takvim se mislima tješio Kristijan dok mu je iz sekunde u sekundu Ivana bila sve bliže.

Nakon njemu iznimno neugodnog upoznavanja Kristijan sjedne za volan *Peugeota 307*. Odmah je primijetio da je auto sasvim običan, baš hrvatski, kako bi se reklo. Raspelo je visjelo s retrovizora, a pokraj ručne se nalazila insignija 1. gardijske brigade "Tigrovi". Ivana tada uđe u automobil.

– Kako vam je ono prezime?

– Velja – kaže Kristijan. – Ovaj... Veljačić.

– Samo bez treme, razumijem ja to u potpunosti, teško je s novim instruktorom kad se već navikneš na starog – kaže Ivana pružajući mu karton i njegovu kandidatsku knjižicu kako bi se potpisao prije početka sata.

– Ajmo, krenite kad mislite da možete.

Kristijan počne popuštati spojku, ali auto ne kreće, već se jako trzne na mjestu.

– Da niste nešto zaboravili?

– Ah, ne znam, nisam siguran... Aha! Ručna, oprostite.

Prvih deset minuta vožnje prođe bez većih problema ili incidenata.

– Skrenite lijevo na sljedećem raskrižju – poruči Ivana.

– Ok, smiri se Kristijane, nemoj pogriješiti, uskoro ćeš polagati pred komisijom, sve mora biti savršeno. Ok, sad skrećem lijevo, moram napraviti provjeru. Ček, jel to ona bulji u mene? Ma sto posto, zaš bi drugo mogla prema meni gledat. O, Bože! Moram se pribратi.

Kristijan uspješno skrene lijevo, ali pri izlazu iz raskrižja zaplete se i zabrlja promjeni brzine, Ivana posegne za mjenjačem kako bi mu pomogla, nemjerno dodirujući njegovu ruku.

– Dodirnula mi je ruku! Maloprije me gledala, a sad mi i ruku dira, to mora da je to. Sviđam joj se! – zaključio je.

– Priberite se, da vam nisam pomogla, mogli smo zaglaviti u raskrižju i izazvati ozbiljan sudar – rekla je prijekornim tonom.

– Heh, s vama ne bih htio ništa osim ozbiljnog sudara – ispali Kristijan.

– Što ste rekli!? Takve komentare ne želim više čuti! Pogotovo ne od takvih kao što ste vi!!! – odgovori ona, vidljivo zatečena.

– Oke. Oke. Jako mi je žao.

U tom mu je trenu kroz glavu prolazilo tisuću stvari, ali jedna je prevladavala nad svim drugim.

– Možda sam pogriješio... Ne, ne može biti, ja nikad nisam u krivu, ziher me testira, oče vidiš kaj sam sve u stanju napravit. Na kraju krajeva, žene vole hrabre muškarce, kaj ne?

Ostatak sata vožnje prođe bez većeg dijaloga.

– Skrenite desno na sljedećem raskrižju, vraćamo se u autoškolu

– Kaže Ivana vidjevši da se sat bliži kraju.

– K-kad bi vas netko izveo van, g-gdje biste htjeli da vas taj n-netko izvede?

– Sljeme, ali zašto to vas zanima?

– Pa ne znam, zanimalo me bili biste izašli sa mnom? Odveo bih vas na Sljeme – izusti Kristijan s nervoznim smiješkom na licu.

– Opet vi! Svi ste vi isti... Svi nosite tu ogavnu odjeću, smrdite kao da ste isplivali iz jebene kanalizacije i uz to se još ponašate kao najgore seljačine! – bijesno će Ivana. – Znate šta, isključite se iz prometa tu desno, autoškola je blizu.

Kristijan se isključi iz prometa, a Ivana mu najhladnjim mogućim tonom poruči da je odvozio sve plaćene sate i da se sad mora prijaviti za ispit pred komisijom, što može učiniti u autoškoli. Ustao je s vozačkog mjesta i izašao iz auta, crte njegovog tijela ocrtavale su se u sjedalu koje je okupirao zadnjih sat vremena. Instruktorica je bez pozdrava ušla u auto i odvezla se u smjeru zapada ostavljajući Kristijana u istočnoj Trešnjevcu nedaleko od njegova doma. Na povratku kući Kristijan se zamislio.

– Zakaj sam tak prokletno nesposoban?! Uništio sam još jednu priliku. Joj! Znaš kaj, Kristijane, najbolje bi ti bilo da se pomiriš s tim da buš zauvijek bio sam, to bi ti bilo najpametnije – glasno uzdahne. – Kaj će osobi poput mene cura? Sam bi ju povukao na dno sa sobom. I sam znam da je nekim ljudima suđena sreća, a drugima nije. Svaki čovjek ima Sudbinu, kažu, heh. Brijem da sam bio zadnji u redu kad je Bog dijelio sretne sudbine, fakat nema drugog objašnjenja. Čak me i Bog napustio. Ma ne bum se više zamarao s tim!

Sav melankoličan, došao je kući, nije se ni raspremio, samo se bacio u krevet. Probudio se oko osam navečer. Noć je bila topla i ugodna pa je nazvao Jana i Bornu te ih pitao da se nađu u *Ponosu* kao i svake noći.

Kristijan je svoje prijatelje čekao u *Ponosu*.

– Hej, Velja! Sori kaj si čeko, buraz, nije namjerno. Konobar! Daj, pliz, dve Žuje!

- Nije bed, buraz – odgovori Kristijan Janu.
- E, kak je prošla ona vožnja s instruktoricom? Rekel si da buš nam ispričal – ubaci se Borna.
- A kaj misliš kak je prošla? Nabavil sam njen broj, eo ga tu. U subotu je vodim na Sljeme – kaže pokazujući im broj neke druge Ivane.
- Kaj bi ja dao da mogu bit ko ti, stari, ozbiljno ti kažem... Jebeno se ponosim tobom – Izrekne Jan.
- Ma... to ti je umijeće buraz, umijeće. To moraš naučit.

Drukčiji i drugi

Dominik Požarko

Jesen je, 2018. godina. Škola je tek počela, a ja sam već uključen u razne projekte. Ovo je priča o tome kako sam u jednome projektu upoznao, po mojem mišljenju, najbolje ljudi na svijetu. Ugostili smo učenike iz Međunarodne škole u Freiburgu, u Njemačkoj, a godinu nakon mi smo njima išli u posjet.

Nakon dobivenog popisa učenika ušli smo u kontakt s njima i odredili koga će tko ugostiti. Jedne subote učenici su došli u naš grad, Vukovar. Iz prve se nisu činili nešto posebno, ali iz dana u dan primjećivao sam razlike između nas i njih, oni su se svi ponašali kao najbolji prijatelji, nisu se međusobno osuđivali jer upisali su međunarodnu školu, a takva škola nije za lude koji osuđuju druge.

Ovo nije priča o projektu, pa neću ići u detalje oko toga što se događalo u sklopu projekta, ali mogu vam garantirati da su učenici iz UWC-a u Freiburgu jedna drukčija vrsta ljudi, oni ne sude po izgledu, tjelesnoj sposobnosti ni snazi, oni su svi prijatelji i zato im zavidim. Zbog toga sam jako odlučan upisati se u međunarodnu školu. Na samom kraju projekta, nakon što su učenici krenuli natrag, nije bilo osobe koja je ostala ravnodušna.

Želje

Dejan Turajlić

Od djetinjstva imamo nekakve želje i maštarije, pa tako i ja. Djeca pretežno žele da budu astronauți, madioničari, automehaničari, nastavnici, neki čak žele da se zaljube. Kod mene to baš nije bio slučaj. Imao sam samo želju za letenjem. Bilo mi je svejedno da li će mi porasti krila ili ne, važno je samo da letim, iako bi bilo puno ljestve s krilima. Smatrao sam da mi je to dovoljno u životu i da mi neće trebati nikakav posao, nego da će se sa tim mojim letenjem snalaziti. Kako su godine prolazile, od ostale sam djece čuo što su ona željela.

Njihovo se mišljenje promijenilo. Kada su bili manji, željeli su da budu policajci, lopovi (jer je to kul), manekenke i ostalo sto je bilo u trendu. Iako sam i sâm bio stariji, moja je želja za letenjem ostala. U školi nisam baš nešto bio dobar u likovnom, ali ostale su mi ocjene bile odlične, pa mi to nije baš uticalo na projekat. U petom sam razredu iznenada dobio dar za crtanjem, i što sam više radio, sve sam bio bolji. To mi se jako svidjelo i zavolio sam crtanje. Isprrva sam radio male stvari, dok se nisam dobro uvježbao.

Vjerovao sam da postoje anđeli, a kako imaju krila, počeo sam ih istraživati na internetu. Odjednom sam dobio ideju da bi bilo dobro da krenem crtati krila koja bih volio imati. U početku sam krenuo precrtavatи sa slike koje sam video na internetu. Kasnije sam počeo praviti slike krila u glavi koje bi bile idealne za mene. Sve sam ih više crtao i sve sam više ideja dobivao. Imao sam jako dobrih slika, koje sam čuvao i skrivo od drugih. Nisam se hvalio sa svojom željom jer je bila natprirodna i drugi su se smijali tome kad bih rekao što želim. Smatrali su da nisam dovoljno sazreo za svoje godine i da sam kao malo dijete, ali ja sam smatrao da to nije tako i da sam napredniji.

Znao sam da nitko od mojih poznanika ne može raditi i stvarati slike kao što sam ja mogao, ali zbog ostalih sam to morao kriti. To mi je bilo jako teško. Što sam više slušao druge o tome kako moja želja nije normalna i kako je neostvariva, počeo sam i sâm vjerovati u to. Bio sam jako

tužan i moj je duh bio slomljen. To je trajalo određeni period, sve dok nisam našao nekakav govor na internetu. Neki čovjek govorio je da su ljudi ograničeni i da ne vjeruju u svoje mogućnosti, već ih potiskuju mislima "Ne mogu ja to" i "Kad ne mogu drugi, ne moram ni ja". Još je spomenuo da je naš mozak čudo i da nema toga što ne možemo napraviti, samo treba vjerovati u sebe i slijediti svoje snove.

Od tada sam promijenio pogled na svijet i prestalo me zanimati tuđe mišljenje, pogotovo ono negativno. Što je najvažnije, moja se želja vratila i bio sam ponovo sretan. Nakon puno godina, odrastao sam i sazreo, ali moja je želja ostala, i nadam se da će se ostvariti. Za kraj vam želim reći da ne slušate što drugi govore i da ne uzimate to previše k srcu jer vas može skrenuti s puta, kao što je skrenulo i mene. Još želim da napomenem da vjerujete u sebe i slijedite svoje snove, jer nema toga što je nemoguće i neostvarivo.

Zahvalnost

Andrea Bilušković

Promjene se događaju svima. Neke se dogode iznenada, za neke se pripremamo. Mogu biti drastične ili od manjeg značaja. Kako god bilo, svi smo im podložni i ne mogu se izbjegći. Također, sve utječu na život na ovaj ili onaj način.

Jedan od događaja koji mi je promijenio život bilo je upoznavanje jedne osobe. To je bila promjena na bolje. Godila mi je. Svakom bi. Prijateljstvo se uglavnom definira kao odnos između dvije ili više osoba koje osjećaju međusobnu simpatiju i povjerenje, a prijatelj kao iskrena i brižna osoba na koju se možeš osloniti. U mom slučaju radi se o osobi koja je sve to i još puno više. Do prije nekoliko godina nisam znala da postoji osoba koja me može podnosići kad sam mrzovoljna, i to još sa smiješkom. Nisam znala da postoji osoba koja će biti nježna prema meni, iako su moji pokušaji da je uzvratim uglavnom nespretni. Nisam imala pojma da mi netko može toliko ići na živce, a da ipak želim da je stalno sa mnom. A tko bi rekao da će mi toliko značiti osoba koja je potpuna suprotnost meni? Kraj koje nikad ne zaboravim da i ja njoj značim. Od tog događaja desilo se i još mnogo drugih, nekih i negativnih. Ljutnju, očaj i zbumjenost mogla sam prolaziti i sama. Drago mi je da ipak nisam moralna.

Puno je događaja utjecalo na mene. Ovo je jedan na koji se ne mogu požaliti. Naprotiv, puna sam zahvalnosti za njega. Jer upravo mi ova promjena pomaže da se nosim sa svim drugim koje mi nisu toliko drage, a pokrenula je i niz drugih pozitivnih promjena.

Vidimo se sutra

Filip Šubašić

Bio je to petak, barem mislim, ili ipak subota, nisam više siguran. Bitno je samo da sam skoro sve stigao. Inače, ja sam Filip i, evo, žurim se stići na dogovor s jednom prijateljicom. Ona ima kratke živce kada netko kasni, ali, evo, ja kasnim. Uzet će, nadam se, u obzir da nisam prošlu noć nimalo spavao.

– ispričavam se na kašnjenju, alii, nisam ništa sinoć spavao. (pročisti grlo, mhm.)

– loše su ti postale isprike oko kašnjenja, ko da već ne znaš da to ne volim! (duboki uzdah.) – to radiš namjerno...

– oprosti mi, molim te, misli su me zaokupirale. (uzme joj ruku.)

– kakve misli? (znatižljivo se zagleda.)

– a pa ništa posebno, o teretani (lagano se nasmije.), školi, tebi, ne da mi se ustajati ujutro po kruh, kako provesti ovu subotu. (nelagodno udahne.)

– stvarno o teretani misliš noću?

– moram, digo sam 90 kg na benču. (obostrani smijeh.)

– misliš o meni, zašto o meni?

– pa nema posebnog razloga, to si samo ti, heh, a i ne voliš kašnjenje, meni to zapravo jedino i ide. (nasmije se i zamišljeno počeška glavu.)

– mhmm, kao, nema posebnog razloga, znala sam ja da ti namjerno kasniš. pa ako si već reko, i ja se ponekad sjetim tebe. (nasmije se.)

– hihih, znao sam ja to. (zvoni mu mobitel.)

– halo, mama – ne – uskoro ću doći – jeo sam da – dobro, mama, ne sad – pusa i tebi.

– umm, da (zbunjeno je gleda.)

– hajde, dođi, da se pozdravimo, filipe. (zagrtle se.)

– vidimo se sutra.

– ubrzo je to, filipe, nemoj kasniti sutra, hvala!

– neću, ne brini. (zagrlji je opet i poljubi u obraz.)

Odlazi od nje i pomisli:

Dobro, Filipe, možeš ti to, ti si muško, nemoj sutra kasniti. Slatka je kad se smije, moram u teretanu, uh, i gladan sam, ne možeš bolje.

Andrej

Ivana Žujić

Nikada neću zaboraviti trenutak kada sam saznala da ću postati tetka po prvi put. To je bio neopisiv osećaj. Svi smo sa nestreljenjem čekali dan kada će na svet doći još jedan član naše porodice. Sreća i ostali osećaji preplavili su nas, a posebno mene jer, kako kažu, „Tetka je najlepši poklon koji dete može dobiti.“

Na svet je stigao moj mali nećak Andrej!

Uživala sam gledajući kako moj mali nećak iz dana u dan napreduje, a nakon godinu dana sreća nam je opet pokucala na vrata! Saznala sam da ću opet postati tetka, a uz to će još biti i devojčica! Gde ima lepše i bolje vesti od toga?! Sada, također, s nestreljenjem čekamo rođenje naše devojčice, moje nećakinje!

Taekwondo

Jan Malnar

Odmalena sam se zaljubio u sport, ali nisam točno znao koji. U svojoj osmoj godini počeo sam trenirati nogomet i zbilja mi se svidio način treniranja i timske igre, ali nakon četiri godine izgubio sam motivaciju i nisam se više pronalazio u tome, htio sam nešto više, nešto uzbudljivije, gdje bi se mogao istaknuti i pronaći nekakav *stress relief*, ali stvarno nisam znao što.

Nakon što sam odustao od nogometa, učlanio sam se u dobrovoljni vatrogasnici klub. U vatrogasnici klubu zbilja me se dojmila ta energičnost, brzina i snaga da se obavi određena vatrogasna vježba u što kraćem trenutku. Nakon mnogobrojnih natjecanja i druženja u vatrogasnici klubu upoznao dosta prijatelja i naučio neke stvari koje mi mogu dosta pomoći u životu, čak i u životnoj opasnosti, ali nakon pet godina opet se nisam potpuno pronašao u sportu i mislio sam da mora postojati nešto u čemu se mogu pronaći.

Naime, moja prijateljica iz razreda trenirala je *taekwondo*, na prvu nisam uopće znao kakav je to sport, pa sam odlučio na kraju i to probati. Rekao sam roditeljima da bih počeo trenirati *taekwondo*, a oni su se na to nasmijali i rekli: Ma hoćeš, sve dok ne dobiješ batine. Otišao sam na prvi trening i to je bilo to, ljubav na prvi trening, *wow!* Ta energija, snaga, adrenalin, brzina, trener, okruženje i, najvažnije, disciplina koje se svi moraju držati. Na početku mi je bila teška tehnika i bili su mi čudni udarci, ali s vremenom se to popravilo i postao sam jedan od najboljih. Čim sam položio zeleni pojas, krenuo sam na natjecanje.

Kad bih vam samo mogao opisati te mukotrpne treninge i pravilnu prehranu i tu nervozu dan prije natjecanja i očekivanje protivnika. Na dan natjecanja, minutu prije ulaska u borbu, osjećao sam lagani strah, što je zapravo pozitivno. U trenutku ulaska u borbu, kad je kucnulo zvono, strah je nestao, a preplavio me jedan poseban osjećaj. Osjećaj u kojem si fokusiran samo na borbu i ne osjećaš strah, kao ni bol, potpuno nov osjećaj koji nikada do tada nisam doživio. Trenutak u kojem ti vladaš i sve

se vrti samo oko tebe i ne doživljavaš publiku. Jedino je majka u strahu i ne može gledati borbu. Tri se runde čine kao vječnost. To je trenutak koji sam zapamlio i koji nikad neću zaboraviti.

Taekwondo me naučio puno stvari koje mi služe u životu, kao što su strpljivost i disciplina. Nadvladao sam nervozu i izgradio samopouzdanje. Sada sam nosilac crnog pojasa (1. dan) i jako sam ponosan na to. Nedostaju mi treninzi koje na žalost ne mogu raditi zbog obveza i zbog toga što je u Vukovaru ugašen klub. Ali i dalje su mi ostale radne navike, stoga trening radim sam kod kuće, no ne mogu više napredovati s pojasevima.

jezik

Leona Manjoš

Bilo je to pred kraj školske godine, roditelji su odlučili prirediti iznenađenje priateljici i meni. Saopštili su mi da su kupili karte za jedno lijepo putovanje s priateljicom, i da i oni idu, naravno, jer gdje bez njih?

Dva tjedna pred putovanje prolazila su mi najsporije, nismo mogle dočekati da napokon dođe taj dan. Svaki dan trajao je sve duže. I kada je napokon došao, nije bio tako savršen. Bio je to kišoviti ljetni dan, šteta. Ujutro smo se uputili na vlak, inače obje volimo vožnju vlakom, no taj dan bilo nam je samo važno da stignemo na to "tajno mjesto". Nakon nekoliko sati bili smo u Zagrebu, a iz Zagreba smo se busom uputili negdje daleko. Još uvijek nismo znale gdje idemo. Put je trajao 14 sati, što ni jedna ni druga nismo očekivale. Kada se napokon bus zaustavio na posljednjoj stanici, svi smo izašli. Shvatile smo gdje smo došle pa je naše užbuđenje postalo još veće. Bile smo u Minhenu.

Wow, ogroman grad, puno ljudi, prelijepo. No, tu nije bio kraj naše vožnje, otišli smo u selo pored Minhena gdje smo se smjestile. Jedno malo selo s puno životinja, nisam očekivala takvo mjesto, a mislim da nije ni ona. Budući da se nismo baš mogle sporazumijevati jezikom, odlučile smo se koristiti mimikom. Jer zašto ne? To je definitivno bila odlična odluka. Uspjele smo se sprijateljiti s dvjema curama naših godina. One su nam pokazale kako jašu konje, vodile su nas na jezero. One su naš boravak učinile ljepšim. Nisam mislila da će to prijateljstvo opstati, ali jeste. Još uvijek se čujemo i uskoro očekujemo njihov dolazak kod nas, da im pokažemo što mi zanimljivo imamo u Vukovaru. Povratak se kući bližio, dva tjedna prošla su kao dva dana.

Svima nam je bilo žao što napuštamo to predivno mjesto i ljudе koji su ga učinili još boljim. Bila sam tužna što idem, ali mama mi je saopštila jednu predivnu vijest na kraju tog putovanja: da ću dobiti sekul! To je putovanje učinilo posebnim i drukčijim od svega...

Moj put u Strasbourg

Luka Bjelanović

Sve je počelo kad sam se uključio u projekt i malo kasnije, kad sam saznao da će ići u Francusku, ali i da će jednu noć provesti Švicarskoj. Sama pomisao na to da će otići u dvije države u kojima nisam nikad bio, i na to da će prvi put letjeti avionom, jednostavno me usrećila. Kad smo uzletjeli, cijelim sam putem gledao dolje kako prolazimo gradove i gradove koji su svijetlili jer smo letjeli navečer. Kad smo se smjestili, otišli smo svi u jednu sobu i cijelu se večer zezali, gledali film i jeli. Jutro nakon imali smo doručak uz kavu i krenuli smo za Francusku.

Kad smo stigli u grad (Strasbourg), prošetali smo do Europskog parlamenta i razgledali smo grad. Kad smo ušli u Parlament, bio sam zadvljen veličinom građevine, a svi mi odmah smo se počeli fotografirati. Bio sam zadvljen i kad smo ušli i razgledali unutrašnjost građevine i unutrašnjost glavne vijećnice, koja je bila ogromna. Nakon razgledavanja otišli smo u hotel gdje smo sjeli da bismo se malo odmorili. Poslije smo svi otišli da jedemo u prvi restoran na koji smo našli, a kad smo se vraćali, kupili smo grickalice i piće za navečer.

Odučili smo da ćemo se navečer ponovno svi skupiti u jednu sobu i piti i jesti i zabavljati se. Te smo se večeri jako zabavili i svi smo spavali u jednoj sobi, samo zamislite, nas 12 u jednoj sobi. Ujutro, nakon što smo se ustali, oprali smo suđe i počistili sve, pa smo nakon toga svi sjeli gledati film. Poslije filma otišli smo do svojih soba pospremiti svoje stvari i otuširati se, bilo je vrijeme da krenemo kući.

Kad smo se vraćali, bio je dan, i ja sam ispod nas vidio planine, sve pod snijegom, a i mnogo toga drugoga. Sve ovo bilo je za mene zanimljivo i zabavno, a prije polaska nisam očekivao da će put ovako dobro proći. Sretan što sam dobio priliku sudjelovati na projektu.

Jesam li sama?

Tamara Vuković

Uživotu mi se često nametalo pitanje: Jesam li sama? Teturam li sama kroz tmurne ulice ili pak postoji netko tko me uvijek posmatra i pazi?

Moj djed umro je godinu prije moga rođenja. Gledajući sve moje prijatelje sretne sa svojim djedovima, često se snuždim jer nisam imala prilike upoznati ga. Baka mi priča da je bio djed za poželjeti, a i dobra osoba. Po pričama vidim da je bio neiskvaren čovjek, dobrog srca i čiste duše, a kad god bi ga se u društvu odraslih osoba spomenulo, u zraku se osjetilo neko strahopštovanje.

Kao što rekoh, često sam se pitala da li sam sama, a odgovor sam ugledala vlastitim očima.

Bilo je ljeto i išli smo u manastir poznat po čudima, na Ostrog. Oduvijek mi je bilo zanimljivo slušati o čudima koja se tamo dešavaju. A onda... čudo se desilo i meni.

Postoji jedna sobica u kojoj se pale svijeće, ali uvijek je puna ljudi. Nekako došavši na red sa svojom majkom, stala sam i pomolila se za svoga djeda. Vjetar je jako pirio jer je manastir na ogromnom brdu, a ta je sobica imala širom otvorena vrata. Pomolivši se, pomaknula sam se i, dok sam i dalje gledala u svijeću, masa me izgurala. U tih nekoliko sekundi jedino se moja svijeća, od 500 ostalih zabodenih u pijesak, ugasila.

Nisam više mogla prići da ju ponovno zapalim, pa sam tužno krenula prema vratima pitajući se: Što sam krivo učinila?

Okrenula sam se da se prekrstim i moja je svijeća ponovno počela da tinja. Još nekoliko sekundi ostala sam na vratima, začuđena, dok su me ljudi gurali da izađu van ili uđu unutra. Suze u oku su krenule, a osmijeh na licu se ozario. Majka me čekala vani i ona je bila prva osoba kojoj sam to ispričala. Sada i vi to znate.

U trenutku tog čuda nisam se osjećala usamljeno, nije bilo mesta za tugu, bol i nemir. Vladao je samo spokoj. Znala sam da je bio oduvijek tu, da će me uvijek paziti i da kroz život ne idem sama.

Svjetlo u tami

Melisa Hadžić, Alhena Hevešević, Sumeja Žigić

Biti drugačiji nije loša stvar, to samo znači da trebate biti dovoljno hrabri da budete svoji – Norine su riječi koje su odzvanjale u Leonovoj glavi od trenutka njene smrti.

Uvijek mu je govorila da ga to što je drugačiji ustvari čini predivnom i posebnom osobom za koju se vrijedi boriti. I danas, kada se sjeti onih nebesko plavih očiju koje ga gledaju s takvom nježnošću, kao da je neko posebno, dugo traženo blago, Leonu se zgrči želudac i ima neki čudan osjećaj koji sebi ne može objasniti, ne znajući da bi to mogla biti njegova Arijadnina nit koja će ga izvući iz tame.

Taj je dan započeo kao i svaki drugi, Leon je ustao točno u 6:30 i ležao je u svom krevetu čekajući da čuje puštanje vode u toaletu pored njegove sobe, u kojem je bila njegova majka. Taj zvuk označavao je da će majka uskoro ući u njegovu sobu te da će zajedno ići prati zube, što se upravo i dogodilo. Nakon što su obavili jutarnju higijenu, u 6:45 spustili su se do kuhinje, gdje je Leon sjeo na svoju crnu stolicu, prošaranu plavim prugama, i strpljivo čekao svoj doručak. Na stolu su se po običaju nalazile *USA news*, staklena čaša vode i svjetloplava salveta.

– Lupi dlanom ti o dlan... – čulo se iz blagovaonice, na što se Leonova majka brzo okrenula da provjeri što se događa.

Leon je gledao u novine na stolu i jedna je slika upadala u oči, to je bila slika nasmijane dvadesetogodišnje djevojke, ali vijest nije bila nimalo dobra. Pored slike stajale su riječi: *Vozач BMW-a skrivio nesreću, teško ozlijeden, stradala N.C...* Pročitavši te riječi samo je suza skliznula niz meke obraze Leonove majke. Leon, neupućen u ozbiljnost situacije, nastavio je ponavljati ova dva stiha i s osmijehom na licu gledati sliku Nore.

– Kad si sretan lupi dlanom ti o dlan, Nora – odjednom se čulo iz Leonovih usta.

Čuvši to, njegova majka naglo se okrenu ne vjerujući svojim ušima. Duboko je udahnula kroz usta i suze, koje su prijetile da će joj napustiti

oči još jednom, brzo su se povukle. U ušima joj je samo odzvanjala ta riječ, to ime, Nora, Nora... djevojka koja je tako slučajno ušla u njihov život, a toliki trag ostavila. Nije mogla ni slutiti da će jedna obična djevojka kročivši u njihov dom toga dana toliko pomoći njezinom sinu koji je do prije par mjeseci bio pasivan, živio je svoj život kroz svakodnevnu rutinu već devetnaest godina. Povezali su se tako slučajno, zbog povijesti i Leonove kolekcije novčića. Nora je bila zaljubljenik u povijest i bavila se arheološkim ostacima, istraživala je po svijetu ostatke posuđa, oružja, novčića i sličnih stvari, a Leon je skupljao novčice od svoje 5 godine, kada je na poklon od majke dobio bjeloruskih pedeset rublja. Kolekcija mu se sve više širila i svakog ju je jutra provjeravao, vadio sve novčice te ih ponovno posložio po istom redoslijedu. Nora je bila nova u naselju i došla je upravo zbog posla na četiri mjeseca da istraži iskopine u obližnjem parku. Budući da su joj Leon i njegova majka bili prvi privremeni susjedi, odlučila ih je upoznati. Pozvonivši na zvono, nakon par sekundi vrata joj je otvorila ljudska žena u četrdesetima, s prelijepim zubima i osmijehom, kratkom i valovitom kosom.

– Dobro jutro, ja sam vaša nova susjeda, Nora Collins – govorila je s osmijehom na licu dok je sa strepjnjom očekivala reakciju žene u srednjim godinama, na što joj je ova uzvratila osmijehom, te je zagrlila.

– Drago mi je, ja sam Anna Williams. Uđi slobodno.

Nora je prihvatile ponudu te je ušla u dnevni boravak, gdje je zastala vidjevši Leona koji je sjedio kraj kamina, na laminatu slažući svoje novčice.

– Ovo je moj sin Leon, draga – Nora je prišla Leonu te se s osmijehom predstavila čekajući odgovor, no Leon je nije ni primijetio. Njegova majka objasnila da je autist i da ne očekuje nikakav odgovor jer ne osjeća njen prisustvo, no Noru je to još više privuklo, zbog čega je sjela kraj njega.

– Imaš zaista lijepu kolekciju – kazala je, no i dalje ništa.

– Mogu li pogledati? – upitala ga je, ali pitanje je i ovog puta samo isparilo u zrak. Lagano iziritirana, Nora je krenula sama uzeti kolekciju, no Leon se iznenada krenuo tresti i kimati glavom. Uspaničena se Nora, ne znajući što je učinila, obratila gospodi Anni, no ona je samo smireno vratila kolekciju na isto mjesto gdje je i bila prije Norina dodira i riješila situaciju. Nora je ovoga puta otišla poražena kući, nije uspjela doprijeti do njega, ali nije odustala. Odlučila je vratiti se, ali ovaj put s razvijenim

planom. Nakon par dana Nora je stigla, opet u isto vrijeme kao i onog dana te je zatekla Leona u istoj poziciji. Izvadila je iz džepa crnu kutijicu u kojoj se nalazila kovanica Elizabete II. Stavila ju je pored Leona ne rekavši ni riječ. Napetost u njenom tijelu je rasla dok je čekala reakciju odlutalog lika ispred sebe, no Leon je samo uzeo poklon i uvrstio u svoju kolekciju kao da je tu godinama. Iako nije očekivala ovakvu reakciju, bila je zadovoljna što je i njen novčić među ostalima. Gospođa Anna ostavila ih je zajedno te pustila sebi glazbu s radija. Na radiju se prenosio dječji koncert i pjesma koja je ispunila prostoriju u tom trenutku – *Kad si sretan*. Nora je, čuvši to, razigrano počela pljeskati rukama. Kad je pjesma završila, uslijedilo je nešto što je začudilo i gospođu Annu i Noru. Leon je po završetku pjesme samo rekao – lupni dlanom ti o dlan – što su obje prihvatile s oduševljenjem. Nora je na mobitelu još jednom pustila pjesmu, a na kraju je opet uslijedilo isto – lupni dlanom ti o dlan. U tom trenutku, dok je sjedeći u svojoj udobnoj fotelji gledala svoga sina s tom “strankinjom”, shvatila je koliko je dobrog donijela samo ušavši u njihov život. Ljuljala se lagano s osmijehom na licu dok ih je promatrala tako sretne.

Par je minuta već prošlo, Leon je i dalje gledao u sliku novina i pjeval. Anni su suze neprestano klizile niz obraze, nije mogla vjerovati da je jedan prelijepi period njena života prestao, kao da je neko uzeo komad njene duše, njeno dijete i ubio. Sreća njenog sina značila joj je sve, bila je to i njena sreća. Pogledala je svoga sina i napokon smogla snage zaustaviti idući val suza koji je predosjetila, te je zagrlivši Leona počela govoriti:

– Ne brini, Nora nije otišla nigdje, dobri ljudi poput nje ne umiru tek tako. Ona će uvijek ostati s tobom, u tvojoj glavi i mislima, ostat će živjeti u našim srcima, ne sumnjam u to.

Izrekavši te riječi, iako to nije htjela, novi je val stigao i Anna se zapitala o svojim riječima: je li ohrabrilala svoga sina ili sebe?!

Sutradan je ujutro, kao i svakog dana, Leon uzeo svoju kolekciju i počeo je preslagivati. Naišavši na Elizabetin novčić, zastao je, neka čudna struja prošla je njegovim tijelom. Osjetio je topli val kako mu udara u obraze i širi se po tijelu. Za Leona je to bilo nešto potpuno neobično, nešto što osjeća po prvi put u svome životu. Ispustio je drhtavi uzdah i nesigurno je počeo prevrtati novčić po rukama. U idućem trenutku iz sobe se začuo Leonov glas koji ponavlja jedno ime: Nora, Nora... Anna je dotrčala iz svoje sobe provjeriti ga, a on je sa svojom kolekcijom u jednoj

ruci i Norinim novčićem u drugoj hodao prema ulaznim vratima, tražeći nešto. Odšetao je do vrata i otvorio ih kao da je to nešto što radi stalno. Anna je stajala, oslonjena o kuhinjska vrata i s ponosom gledala napredak svoga sina. Po prvi put u životu Leon je izrazio želju za svjetлом dana. Pronašao je svoje svjetlo u tami.

Savudrija

Veljko Marković

Bavim se glumom pa često imam priliku putovati po celome Balkanu, i šire. Svako je putovanje posebno i priča je za sebe, ali ovo će mi ostati u sećanju zauvijek.

2016. godine nekoliko dana nakon naše premijere predstave *Ima li pilota u avionu?* dobili smo mail od Prosvjete u kome je pisalo da su oni veoma ponosni na nas i naše uspjehe, a pogotovo na zadnju predstavu. Pisalo je još da su nam omogućili besplatno letovanje u Savudriji. Bez razmišljanja svi smo prihvatali ponudu i jedva smo čekali da krenemo.

Put je bio dug, ali uz odličnu atmosferu i zezanje vreme je brzo prošlo, a mi smo stigli na odredište. Prijatelji i ja bili smo nestrpljivi, pa smo odmah otišli na plažu. Dane smo obično provodili izležavajući se na plaži bez ikakvih briga i problema. Dolazili smo umorni sa plaže, ali ni to nas nije sprečilo da nastavimo sa uživanjem u tako savršenim trenucima. Svaki dan bio je sve bolji i bolji. Upoznali smo mnogo ljudi, a među njima i Francuze koji su zavoljeli našu rakiju. Bili su uvek sa nama sve dok je bilo rakije, a kad je nestalo rakije, nestali su i Francuzi. Od prvog dana oni su od nas tražili marihuanu, što mi nismo imali, ali smo se ja i prijatelj setili da im prodamo čaj.

Uzeli smo cigarete i pincetu, otkinuli filter, izvadili duhan i stavili "marihuanu". Bili su sretni kada smo im pokazali što imamo, ali nas dvojica napravili smo samo jednu malu grešku... ponudili smo i njihovog vođu koji je izgledao dosta mlado. Zbog tog smo događaja mogli imati problema sa policijom, ali sreća pa nismo. Jedno veče imali smo turnir u nogometu. Pobedili smo Francuze, Nijemce, Poljake i tako odneli prvo mesto na turniru. Predzadnji dan išli smo na krstarenje i bilo je stvarno predivno. Posjetili smo desetak otoka diljem Jadrana, a bili smo i na Brijunima gdje smo upoznali Radeta Šerbedziju i Filipa Šovagovića koji glumi Ivu Zadru u seriji *Naša mala klinika* koju sam obožavao gledati kada sam bio mali. Zadnji dan nastupali smo mi. Publika je bila odušev-

ljena predstavom, iako smo napravili nekoliko manjih grešaka. Nerado smo se rastali od svih divnih ljudi i krenuli nazad.

Često na probama znamo prepričavati šta nam se dešava na putovanjima, ali uvek se dotaknemo događaja iz Savudrije da se malo nasmijemo.

Da li bih mogao?

Sergej Karas

Nije mi dobro u životu, shvaćam... Ali kako to promijeniti, kako se suočiti sa svim tim teretom života. Posao, obitelj, suradnici i mnogi drugi stvaraju mi nelagodu. Pitate se kako obitelji? Jednostavno je, imam osjećaj da im ne pripadam. Žena i dvoje djece svaku me večer očekuju s posla i ujutro ispraćaju na posao. Tako im malo vremena posvećujem, a ipak ne krivim sebe, nego neku drugu silu. Odlučio sam, poći ću na Filipine, pobjeći od svega. Tako sam i napravio, obitelj sam uvjerio da idem na liječenje i da dolazim uskoro.

Avion je poletio, osjećao sam nekakvu krivnju što im lažem, a istodobno sam vjerovao da će mi to sve pomoći da riješim stvari sam sa sobom. U avionu sam nehotice upoznao ženu, stariju. Nije mi rekla svoje ime, samo sam znao da je zovu "Slijepa proročica". Nekako mi je u glavi sve vezano za razgovor s njom mutno, ali mi se jedna njena rečenica urezala u pamćenje. "Vidjet ćemo se još", bile su njene riječi na mom odlasku. Sletio sam u Manilu i prijavio se u hotel. Nakon što sam se osvježio i došao sebi od napornog leta, pošao sam u trgovinu uzeti nešto hrane. Nisam imao puno novca, stoga sam morao paziti kako ga trošim. Na putu do trgovine, koja je bila udaljena oko kilometar, ugledao sam natpis za hodočasnike koji svake godine dolaze na Tajland pomagati u najugroženijim mjestima, a pored toga je pisao i broj na koji se mogu javiti da bih se prijavio. Kroz glavu mi je odmah projurilo da nemam puno novca i da bi mi doista dobro došli osigurani smještaj i hrana, a volontirati nije neki osobit problem.

Pojurio sam do prve govornice i nazvao, javio mi se ženski glas, vjerojatno Tajlandanka. Dogovorio sam sastanak u njihovoj udruzi. Sutra u 12:45, iskreno, nisam mogao dočekati. Vratio sam se u hotel i zaspao. Ujutro sam se probudio i odmah otišao na sastanak. Bila je to vrlo velika zgrada, nikada čovjek ne bi pomislio da bi mogla biti sjedište nekakve udruge. Ušao sam u predvorje te se zaledio na mjestu. Tamo je sjedila žena iz aviona, ta "Slijepa proročica". Nije uopće bila začuđena što me vidi.

Lijepo su me ugostili i objasnili da ujutro putuju južno, na otok Mindoro. Svakako, pristao sam poći s njima bez okljevanja. Proročica me upoznala sa Filipeom, on je bio njena desna ruka, te ga je zamolila da bude sa mnom ujutro do puta i da mi pomogne oko svega što mi treba. I tako sam cijeli dan proveo s Filipeom, zbljžili smo se i postali dobri prijatelji. Sutradan sam se spakirao i s Filipeom otišao do sjedišta udruge. Tamo su nas čekali taksiji. Proročica i glavni pomagači išli su prvi, dok smo Filipe i ja krenuli poslije njih. Sjeli smo u taksi i trebali smo se voziti do luke gdje će nas čekati brod. U centru je bila gužva koju ni riječima ne bih mogao opisati, pa je taksist odabrao voziti prečicom. Tako je prolazio kroz svakakve ulice i krajeve dok nismo došli do luke, ali onog teretnog dijela, smještenog prije putničkog. Vozili smo se među kontejnerima sve dok auto odjednom nije stao.

Nisam znao sto se događa, pa sam pogledao naprijed, a tamo su stajala deseterica muškaraca naoružanih do zuba. Bili su to otmičari. Ta je pojava vrlo česta na Filipinima jer onda otmičari traže velike otkupnine i tako se financiraju. Cijevima uperenim u nas istjerali su nas iz auta te tukli kundacima, nakon čega su nam stavili prljave krpe usta i crne vreće preko glave, ukrcali na brod i odvezli u nepoznato. Nakon dulje vožnje stigli smo, iskrcali su nas i skinuli nam vreće s glava.

Sunce je pržilo nemilosrdno, bio sam toliko izmoren da sam jedva hodao. Tjerali su nas da se penjemo visoko u nepregledne šume i gore, bilo je toliko iscrpljujuće. Cijelim sam putem bio sretan što mogu vidjeti svog prijatelja Filipea, dok vozača nisam video otkad su nas iskrcali na plažu. Kada smo došli na odredište, odjednom sam izgubio Filipea iz vidokruga. Doveli su nas u svoj kamp, stavili su me uz drvo, zavezali mi ruke i zatezali ih oko drveta. Bol je bila neopisiva, kao da mi se paraju ramena, užas... Kasnije su mi stavili okove oko noge i lancem me zavezali za drvo. Tako sam proveo noć dok ujutro nije došao vođa po imenu Sarawut te Sirichai, prevoditelj.

Tražili su od mene informacije gdje se nalazi Proročica jer, kako kažu, oni su pobunjenici i bore se da sruše sadašnju vlast na koju puno utječe i Proročica. Nisam znao što da im kažem jer se većine događaja ne sjećam. Bili su ljuti nakon mog odgovora na što su još dobacili da ako tako nastavim, mogu samo završiti kao hrana divljim životinjama umjesto na slobodi. Dva dana mi se nitko nije obraćao, dobivao sam jedan obrok obične skuhane riže i mjericu vode na dan. Drugog dana navečer

odlučio sam pokušati pobjeći. Pokušao sam pronaći barem jednu manu na okovu i nije mi dugo trebalo. Jedna karika bila je odvojena – trebalo mi je samo nešto čvrsto kao poluga da bi je još više odvojio. Ujutro, kada sam dobio svoj obrok, čuvar je ostavio tanjur pun žlica ispred mene, sakrio sam jednu u džep nadajući se da neće primijetiti da mu fali. Na svu sreću nije ništa primijetio te su me opet zavezali uz drvo.

Sada sam samo morao pričekati noć, koja je napokon i došla. Dok su se čuvari opijali, ja sam iskoristio priliku i pokušao pokidati kariku. Djelovalo je, ali vrlo sporo i vrlo teško. Pred zoru mi se ukazala prilika za bijeg, ali u tom sam trenutku čuo kako netko dolazi, a to su bili Sarawut i ostali pobunjenici. Nisam to očekivao, ali silovito su me i grubo uzeli i vukli po šumi. Stali smo na manjoj čistini usred šume, a iz drugog smjera čuo sam još šuškanja. Bili su to ostali pobunjenici i dovodili su Filipea. Bilo mi je drago što vidim da je dobro, da ga nisu jako mučili. Ali ta je sreća vrlo kratko trajala. Natjerali su ga da klekne i glavu stavi na deblo bambusa. Nisam bio svjestan što će se upravo dogoditi, nisam mogao vjerovati ili nisam htio vjerovati. Sarawut je zasuknuo mačetom i u djeliću sekunde skinuo Filipeu glavu. Ispred mene ležalo je obezglavljeni tijelo moga prijatelja, Filipea.

I dalje nisam bio potpuno svjestan što se događa. Odvukli su me dalje kroz šumu, ali ovaj su me put zatvorili u nekakvu špilju i opet upozorili što se događa kad se ne suraduje te da mi je bolje da progovorim ako mu se ne želim pridružiti. I dalje su bili čuvari svuda oko mene. Te noći opet su se opijali i pjevali, samo im se pridružio i Sirichai koji je sjeo blizu mene. Bio je polupijan, pa sam odlučio pričati s njime. Uputio sam mu rečenicu "Imaš li obitelj? I znaju li oni što radiš drugima?".

Ljutito je reagirao, pokazao mi je izraz lica, ali mi nije ništa rekao. Te noći sam zaspao, teško, misleći na Filipea i okrivljujući sebe. U špilji sam proveo pet dana, sve dok me odjednom pred svitanje nije netko probudio. Nisam ni progledao, već su mi kroz glavu prošle svakakve misli. Ali otvorivši oči, ugledao sam Sirichaia, držao mi je ruku na ustima da bih bio što tiši. Nije mi bilo jasno što se događa, oslobodio me okova i rekao da podem za njim. Prošli smo pored čuvara koji su spavalii te izašli iz špilje. Hodali smo niz šumu dugo, sve dok nismo došli do obale. Bio sam jako iznenađen, tamo su nas čekali Sirichaiova kći i brat s čamcem. Sirichai me ukrcao na brod i požurivao da krenemo što brže. Pred sam polazak, upitao sam ga zašto ovo čini, zašto riskira cijelu svoju obitelj

zbog mene. Očekivao sam odgovor, barem kratak, ali samo se nasmijao i poželio mi sve najbolje u životu.

Ah, i dan-danas razmišljam o Sirichaju i njegovu postupku, i uvijek se pitam, i uvijek ču se pitati zašto je riskirao svoju deveteročlanu obitelj da mene spasi... Nakon čega sebe dovodim u pitanje; svoj život bih bez oklijevanja dao za njega, ali da li bih mogao riskirati i obitelj?

Koncert

Svetlana Tripunović

Bila je sreda 13. 9. 2017. Koncert ex-yu rock-grupe *Van Gogh* iz Beograda, takođe i moj prvi koncert. Toga dana osećala sam mnogo veliku sreću i jedva sam čekala tih 21 sati da koncert napokon počne. Kada sam došla na koncert, prva je nastupala grupa *The Barflys* iz Novog Sada, a posle nekih sat vremena i *Van Gogh*. Započeli su koncert sa pesmom *Nek' te telo nosi*, nakon koje je frontmen i gitarista Đule sišao među publiku, tog sam se momenta rasplakala, kad sam ga zagrlila. Tokom celog koncerta bila sam mnogo srećna, a u jednom momentu Đule me je pozvao na binu gde sam se brzo popela, zagrlila ga i slikala se, a on mi je dao njihovu majicu, CD, knjigu i njegovu trzalicu.

Kada se koncert završio, pozvali su me i svi članovi benda, dali su mi autograme i slikali smo se. Mislim da je to jedan od najlepših događaja u mom životu i uvek ću ga se rado sećati.

Loši i dobri dani...

Kristina Nikolić

Događaj koji obilježi život može biti bilo što; prva vožnja bicikla, prvi poljubac neke posebne ljubavi, prijateljstvo ili pak nesreća. Toliko toga za reći, a malo toga za napisati. A ja? Ja ću pisati upravo o nesreći koja nije bila direktno moja nesreća, ali je na mnoge načine utjecala na mene. Upravo to je moja priča, jer ne želim cijeli rad posvetiti ljubavi, prijateljstvu i sličnim klišej-temama.

Jedan od važnijih događaja odvio se 24. svibnja 2017. godine dok sam bila u školi, kada me prijateljica pitala je li sve u redu s mojim tatom, na što nisam znala odgovor jer sam bila u školi. Nakon nekog vremena stigla mi je poruka od sestre da ne zna je li tata preživio prometnu nesreću. Sve oko mene je stalo. Nije bilo mene, škole, profesorice, nikoga i ničega. Ne znam kako drugačije opisati kako sam se osjećala, osim da kažem da nikada prije nisam osjetila nešto takvo. Zapravo ništa nisam osjetila. Nakon 6 sati operacije saznala sam da su mu obje potkoljenice slomljene na što je moja profesorica iz osnovne škole rekla: "Pa to su samo noge". Kao jedan od glavnih izvora financija... osjetila se razlika bez njega i nije bilo lako.

Nakon dva mjeseca u bolnici napokon se vratio kući, u posve novi stan, nov i za mene, ali još neke stvari su bile nove; škola, prijatelji, okruženje, ma zapravo sve se promijenilo iz korijena. Trebala mu je godina dana da uspije stati na noge zbog toga što je u tih godinu dana imao više od pet operacija, a tko zna koliko još ga čeka. Nije odustao, nisam ni ja, prihvatile sam situaciju i krenula dalje. Onda sam krenula u novi, nepoznati svijet, u srednju školu, nepoznatu ustanovu, prepunu nepoznatih ljudi. Tu je započelo još jedno od mojih životnih poglavlja. Ipak, nepoznato nije loše, upoznala sam puno dobrih ljudi, a između nekoliko koji se posebno ističu upoznala sam i jednu značajnu osobu za koju sam svaki dan zahvalna što postoji jer mi uljepšava svaki trenutak, što je tu za mene kada mi je to najpotrebniye.

No nije sve ni posuto magičnim vilinskim prahom od kojeg se sve sjaji i čini me sretnom, i dalje je teško, ali barem znam da je ono najgore iza mene i da sam do sada preživjela 100% loših dana. Nije lako i ne smatram da će biti lako, sada znam da imam mogućnosti ako sam uporna i da iz svega postoji izlaz, ali da ako nešto želim, ne mogu to očekivati od drugih, nego to moram sama postići. Nije to loša stvar, zahvalniji smo za sve kada se sami potrudimo. Nastavite se i vi truditi, možda vas iza ugla (koji niste vidjeli jer gledate dolje) čeka nešto veliko.

Što jesam i kakav jesam

Marko Lazić

T eško je izabrati jedan događaj iz čitavog života i reći da nam je baš taj događaj obilježio život, prepostavljam da je što smo stariji sve teže jer nam se više stvari dogodi, ali dovoljno je teško i kod mene, mada imam samo 18 godina. Iako će mnogi misliti da se hvalim ili pričam gluposti, činjenica je da mi se svašta nešto i zanimljivo i manje zanimljivo desilo u životu, i puno više nego mojim vršnjacima, ali to je zato što sam blesaviji i samopouzdaniji od njih.

Mogao bih ja sad pričati kako sam postao ovakav kakav jesam, kako sam dobio samopouzdanje i sve to, ali to bi onda bila promašena tema jer to nije bio jedan događaj, nego godine i godine svačega kroz što sam prolazio da postanem ovakav i pun sebe, mada, eto, nekada sam bio sušta suprotnost današnjem sebi. Zato ću ja za ovaj sastav izabrati zadnji događaj koji smatram važnim za svoj karakterni razvoj i koji je definitivno bio jedna točka na i. Taj se događaj desio prošle godine u 3. mesecu, tada me moja tadašnja cura nakon više od dvije i pol godine ostavila jer sam po njenom mišljenju "loša osoba", i to se onda, vidimo, odnosi i na nju i ljudi misle da je i ona loša jer je sa mnom.

A to se desilo u momentu kada sam se već mesecima trudio i bio bolja osoba nego ikad pre ili što ću biti, nakon neopisivo puno uloženog truda i vremena i svega da prvenstveno nju zaštitim od sebe i svojih problema, a i sam da se toga rešim, što bi rekli, držao sam je pod staklenim zvonom, a ona meni tako. E posle toga sam rekao sam sebi: "Marko, nećeš se više ni za kog menjat i bit budala", i vratio se onome što jesam i kakav jesam i kakav ću zauvek i da ostanem jer više se ni za kog i ni za šta ne menjam.

*Zbližio sam se s
mnogo novih ljudi
i postao posvećeniji
pisanju.*

*Nisam
očekivao ništa,
a dobio sam
svašta.*

*Mislila sam da ćemo se baviti
klasičnim književnim djelima,
a bilo je puno bolje nego što
sam očekivala. Upoznali smo
autore i s njima razgovarali,
taj dio mi se najviše svidio.*

PRIČALI SMO U VUKOVARU

Putovanje u Vukovar

**Aida Đogić, Najda Đogić, Iman Kapetanović
i Merjem Hasanović**

Upetak, 4. svibnja 2018., mi, učenici prvog, drugog i trećeg razreda, polaznici Književnog kluba, krenuli smo za Vukovar s našom profesoricom Remzijom Hadžiefendić-Parić, voditeljicom Književnog kluba u Islamskoj gimnaziji, te cijenjenim autorima djela koja smo čitali i analizirali ovih mjeseci – Amirom Bukvićem i Tanjom Mravak.

Nakon lijepog dočeka ravnatelja Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar i uvida naših organizatorica Vedrane i Sanje, uslijedilo je predstavljanje škola. Prvo su se predstavili učenici Tehničke škole rekavši nam ponešto i o samom gradu Vukovaru i svojoj školi, a onda i učenici naše škole, Davud Mešinović, Suada Olomani, Naim Talić i Iman Kapetanović. Naim je imao odličnu prezentaciju, a dopunjavao ju je s Davudom, Suadom i Iman – vrlo autorativno.

Onda su se predstavili književni klubovi, svaka škola svoj. Naš je klub čitao knjige *Djeca sa CNN-a* Amira Bukvića i *Naša žena* Tanje Mravak, a učenici iz Vukovara *Sloboština Barbie* Maše Kolanović, *Sagorevanja* Srđana Srđića, *San o ljubavi i smrti* Filipa Davida i *Mama Leone* Miljenka Jergovića.

Učenici su rekli ponešto o knjigama i autorima knjiga, koji su bili tu, s nama, sjedili u klupama, gledali i sve slušali. Učenici Tehničke škole pročitali su poneki odlomak, napisali komentar. Mi smo čitali odabrane ulomke, a Davud je glumio s autorom naše knjige, ujedno sjajnim glumcem Amirom Bukvićem! To je trebalo čuti i vidjeti! Čitali smo i priču *Naša žena* Tanje Mravak na dvama idiomima, na hrvatskom (originalnom) i na bosanskom (naš uradak – nek se zna!). Bilo je tu i jastuka i plahti i čekića, okvira... A bilo je i aplauza, i to kakvih!

Nakon predstavljanja rada klubova riječ su dobili autori koje smo čitali. Njih šestero odgovaralo je na pitanja CeKaPe-ovki Sanje i Vedrane. Otkrili su nam mnogo o sebi: što su čitali kao mladi, koga bi voljeli čitati da su sedamnaestogodišnjaci... Bilo je vrlo, vrlo zanimljivo. Time se susret i završavao.

Nakon ovog uspješnog dana odlučili smo otići na zajedničko druženje uz koji sokić, kaficu... Predvečer smo se vratili u Dom učenika, večerali u lijepom domskom restoranu te se posvetili aktivnostima po vlastitom izboru (večernja šetnja, spavanje, telefoniranje iz soba...). Sutradan smo se, nakon doručka, zajedno uputili u razgledavanje Vukovara. Grad je bio neobično svečan jer su trajali Dani Vukovara. Pridružili su nam se i učenici i učenice Tehničke škole. Čuli smo mnoge zanimljive stvari od profesora povijesti. Posjetili smo Muzej vučedolske kulture. E, tu smo se naslušali svega i svačega. Nezaboravno!

Za kraj smo ponovno otisli na kavu s učenicima Tehničke škole družeći se posljednje sate sve dok nije došlo vrijeme povratka u Zagreb. Vratili smo se predvečer, neki više, a neki manje umorni, a svi vrlo zadovoljni. Zasigurno nam je svima zajedničko upravo to da nam je ovaj izlet bio prekrasno iskustvo i nadamo se mnogim drugim u budućnosti, ako Bog da.

Zbližavanje Dine i Dore

Sanel Mešić

Usklopu književnog kluba u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića čitali smo dramu *Djeca s CNN-a*, autora Amira Bukvića. Na književnom susretu u Vukovaru dramu sam predstavio i drugim učenicama i učenicima.

Djeca sa CNN-a drama je u osnovi ljubavne tematike, iako govori o jednom Srebreničanu i jednoj Vukovarki, Dinu i Dori, koje povezuje rat i ratno djetinjstvo, kao i posljedice rata. Govori o odnosu, zbližavanju, prijateljstvu i ljubavi dvoje mladih ljudi.

Dino radi kao smetlar u Zagrebu. Kao dječak, bio je primoran napustiti Srebrenicu tijekom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992. godine. Nastojao je zaboraviti ratno djetinjstvo. Dora je Vukovarka, djevojčica koja je izbjegla strahote Vukovara ratnih godina. Studira psihologiju u Zagrebu, a uz studije radi i "nešto" sa strane, kako bi finansijski pomogla majci i sestri koje su se vratile u rodni Vukovar. Brat i otac ubijeni su joj u ratu.

Priča nam zapravo govori o dvama svjetovima, o dvjema kulturama – hrvatskoj i bosanskoj, o nesporazumu i sporazumu kroz jezik, kroz individualni doživljaj, ali i kroz kolektivni identitet. Razlike koje se pojavljuju među glavnim likovima drame izvor su napetosti, ali često i izvor humora i pokretač radnje te ono što likove na kraju, ipak, istinski i plemenito zbližava. Radnja Bukvićeve drame odvija se u Zagrebu, no u priči je prisutno i Sarajevo, uvedeno na jedan neobičan, specifičan način, često duhovit i pun preokreta. Uz svoj književni oblik, drama postoji i u scenskom obliku. Predstava *Djeca sa CNN-a* iznimno je dobro primljena kod publike te je tijekom godina osvojila pregršt nagrada. I mi bismo joj dali vrhunsku nagradu!

Drama je napisana na mladima prihvatljivom, bliskom jeziku i baš zato preporučujem svima da je pročitaju. Drama je, čini se, i napisana za nas: govori o našim vršnjacima i njihovim borbama. U današnjem svijetu ne može i ne smije proći neopažena.

Četiri romana, četiri imena i nebrojeno puno pitanja

Vitomir Hardi

Imam sedamnaest godina. Učenik sam drugog razreda srednje škole.

Ieto, početkom 2018. godine uz profesoricu etike i profesoricu hrvatskoga jezika našao sam se u književnom klubu. Čitati volim, ali, kao i većina srednjoškolaca muške populacije, radije biram igrice i izlaska. Nisam ni slutio da ću postati zaražen književnim klubom. Svidjela mi se ideja susreta uživo s književnicima. Kao osnovnoškolca, a sada i kao srednjoškolca, zanimalo me kakve su osobe autori romana ili pjesama. Priznajem, nisam ih ovako zamišljao. Za mene su to bili ljudi u odijelima, ozbiljni i nerazgovorljivi. Međutim, susreti kojima sam naznačio otkrili su mi sasvim jedan drugi svijet književnosti. Svijet istine, svijet životnih priča, uspona i padova, preživljavanja, sukoba sa svakodnevicom koja ne muči samo moje roditelje, vršnjake, nastavnike i susjede, već muči i njih, ljudi od ljepote riječi, ljudi koji to kažu na jedan drugačiji način. Nisam ni slutio što ću naći na stranicama romana koje smo čitali. Zapravo, priznajem, našao sam djeliće sebe, svoje obitelji, obiteljskih priča. Pročitao sam tri različita romana i jednu zbirku priča. Čitajući priče Srđana Srdića teško sam pratio misli, radnju, a sada s odmakom i nakon dvodnevног druženja s autorom mogu reći da zapravo teško tko može pratiti misli i jednog pubertetlij! Drago mi je da je Srdić u nama Vukovarcima video i dio svojih učenika, sličnih soubina i interesa. To je čovjek koji nas je digao, otkrio nam nove spoznaje i dao nam priliku za razmišljanje o pitanjima od kojih većina nas bježi. Roman Filipa Davida pročitao sam u dahu, pitam se koliko je autizam oteo naše društvo. Koliko smo zapravo otuđeni, koliko može biti neljudskosti u ljudima?

Teško je o tome govoriti, ali hvala Filipu Davidu na jednoj novoj soubini i priči koja me odvela u nove dimenzije fantastike i metaforike. Ne znam bih li zapravo ovakvim riječima pisao i govorio da nisam osjetio, tj.

doživio ove čarobne susrete i shvatio zapravo da se iza korica "debelih" knjiga kriju obični ljudi, ljudi koji riječima spoznaju svijet i preživljavaju otuđenost 21. stoljeća. Kroz priče u romanu *Mama Leone* našao sam zapravo fotografije svojih roditelja s ljetovanja dok su bili djeca. I oni su se vozili u Fiatu 1300 i Stojadinu. Kako je Jergovićevo Sarajevo tonulo u ratu tako je i naš Vukovar doživio tragediju. I ne mogu ne pitati se koliko zapravo obiteljske priče nalikuju jedna na drugu. Priznajem, čitajući Jergovićevu *Krađu* u prvom srednje, nisam ni slutio da će ga upoznati, slušati uživo i da će njegove riječi o identitetu itekako odzvanjati mojom glavom. I na kraju, Maša Kolanović. Autorica, žena neobične boje kose, ali itekako blagih, divnih riječi. Sjećam se da je starija sestra imala Barbie kojoj nitko od nas nije smio prići. Iščitavši Mašine retke u romanu shvatio sam zapravo da je to kult, prestiž u društvu djevojčica, a tek Ken. Zapravo, svi ovi velikani pisane riječi Srbije, BiH i Hrvatske ističu na prvo mjesto čovječnost i toleranciju, potragu za identitetom. Ono što sam spoznao radom u književnom klubu jest potreba za suradnje i zajedničkog dijaloga. U četveromjesečnim radu upoznao sam "nove" kolege, kolege s kojima dijelim školske klupe, ali se nismo poznavali. Teško je to shvatiti, možda još teže opisati. Ovim riječima želim istaknuti svoje zadovoljstvo sudjelovanjem i prilikom za otkrivanjem jednoga novog sebe.

Srđan Srdić: Radim posao koji me najviše ispunjava i zabavlja, inspiriše i uzbuduje

Razgovor vodili **Ines Gadanec** i **Vitomir Hardi**

- **Dragi Srđane, budući da si bio gost naše škole, zanima nas tvoje viđenje školstva Republike Hrvatske i Republike Srbije.**

Ukoliko su sve škole u Hrvatskoj onakve kakva je škola koju sam posetio u Vukovaru, a učenici onakvi kakvi su bili učenici koji su pratili programe u kojima sam

učestvovao, tada Hrvatska nema razloga da brine za vlastitu budućnost. Šalu na stranu, nisam upoznat sa stanjem u hrvatskom školstvu, ali vukovarsko iskustvo bilo je istinsko iznenađenje za mene. Pozitivno iznenađenje. Situacija u srpskim školama nije dobra. Ni najmanje dobra.

● **Tako mlad, a tako velik pisac.
U čemu je tajna?**

Hahaha, nikada neću prestati da dolazim u Vukovar, tamo me uporno uveravaju da sam mlad. Ne mislim da sam velik pisac, rekao bih da pokušavam da radim posao koji me najviše ispunjava i zabavlja, inspiriše i uzbuduje, tako da dajem sve od sebe. Nema tajni, to je posao koji sam odabrao, smatram da ga radim bolje no što bih radio bilo koji drugi posao, a knjige će proceniti čitaoci iz vremena kada mene više ne bude. Ako takvih čitalaca bude.

● **Na kojim sve projektima radiš?**

Trenutno uređujem knjige i pišem kritiku. I čitam. Ostali su poslovi okončani do jeseni.

● **Kako uspijevaš biti suprug,
otac, profesor, književnik...? Sve
u isto vrijeme.**

Tako mora, niko ne bira ono što živim osim mene. O književnosti sam nešto rekao odgovarajući na prethodno pitanje, rekao bih da mi predavački posao dosta dobro ide, s obzirom na rezultate koje postizem. Na prva bi dva morale da odgovore moja supruga i čerka. Ne znam da li uspevam, znam da pokušavam. Put samuraja, jako malo spavam. Tako nekako.

● **Zašto su u Srbiji knjige
jeftinije nego u Hrvatskoj?
Koja publika više čita?**

Srpski izdavači ne mogu da očekuju državnu podršku kakvu imaju hrvatski izdavači i zbog toga su osuđeni na tržišno snalaženje. Dok hrvatski izdavači ozbiljno računaju s podrškom u objavljinju knjiga domaćih autora (u Srbiji takve podrške nema), kao i na otkupne obaveze koje je hrvatska država preuzeila na sebe, srpski izdavači moraju da prodaju knjige čitaocima, ne državi. Kroz knjižare, sajmove, promocije, kako god, ali moraju da ih prodaju. Zbog toga knjige moraju da budu istim tim čitaocima što je više moguće dostupne.

Ne znam koja publika više čita, ne deluje da se mnogo čita, s koje god strane da gledate.

● **Jesi li kao mladi, ostvareni,
uspješni intelektualac zadovo-
ljan novim generacijama učeni-
ka kojima predaješ?**

Pitanje je da li su oni zadovoljni sobom i svetom koji prave za sebe, zašto bi ih interesovalo da li sam ja zadovoljan njima? Ja ću sve manje učestvovati u tom, ne dopada mi se, a i rođen sam nezadovoljan.

● **Što je danas novo u književ-
nosti? Što može novo, revolu-
cionarno da se dogodi u književ-
nosti, što se od nje može
очекivati, posebno ako imamo u
vidu nove forme komunikacije,
društvene mreže, SMS-poruke,
poruke na Twitteru?**

Može da se govori novim jezikom. To može i mora da se radi. Da se priča o stvarima novim jezikom. Jezik nije zaustavljen, kraj jezika označio bi kraj civilizacije, a tada bi nam zaista bilo svejedno. Do tog časa važno je tražiti novi jezik, učiti novi jezik, nove izražajne forme, učiti svoje čitaoce kako da savladaju taj jezik, uveriti ih da je to za njih važno.

● **Kome danas dati prednost,
svremenosti ili tradiciji? Mogu
li se nove generacije nositi s
tradicijom?**

To je ista stvar. Ono o čemu govorimo danas, za sutra je prošlo. Postoji samo kontinuitet. Glup čovek negira kontinuitet i postojeća saznanja. Ovo nisu renesansna vremena, ali mora da se usvaja, što više, znanje je strahovito dostupno, javio se košmar nepreglednih informacija, svako mora da se snađe u tome, da pronalazi ono što je relevantno, ono što je istinito. S tradicijom je lakše, ona je tu i preispitujemo je. Biće znatno teže kreirati nove tradicije.

- **Tvoje knjige nisu dostupne u Hrvatskoj. Kako je s ostalom srpskom intelektualnom i književnom produkcijom? Kako ocjenjuješ sadašnje hrvatsko-srpske kulturne veze?**

Administracije obeju zemalja trude se da protok knjiga otežaju do krajnjih granica. Sve je to jako dosadno. Problem je u nedostatku sistema, vi u Srbiji nemate sistematsku informaciju o onome što je najaktuellerije u hrvatskoj književnosti. Objavljuje se parcijalno, nešto dobijete, ostalo ne dobijete, nema

celovitog uvida. S hrvatske strane stanje je još gore. Nema dobre volje, nema dogovora, nema zajedničkog interesa, ne vidim da će se nešto menjati u bliskoj budućnosti. Mi smo svi ovde mali, jadni, i kao da uživamo u tome što smo mali i jadni, kao da želimo da produžimo svoju beznačajnost do u beskonačnost. Momenat FAK-a nije iskorišćen, tada su dve književnosti bile najbliže jedna drugoj. Šteta. Tako mu je to, govorio je Bili Pilgrim. Tako mu je to.

GOVORILI SMO O KNJI- ŽEVNOSTI

Ulaganje u druge

Tanja Mravak

U okviru projekta "Koliko se poznajemo?" gostovala sam u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića. Predstaviti zbirku priča *Naša žena u islamskoj gimnaziji* bilo je izazovnije meni nego njima, uspostaviti će se na kraju. Zašto moja knjiga, hoće li se to kosit s njihovim svjetonazorom, s programom, što li će oni s pričama o čudnim ženama koje se vrpcole po životima?

Oni kao vjernici i oni kao srednjoškolci. Što li će oni s pričama na dalmatinskim dijalektima? Hoće li im to biti posve stran svijet, onkraj svakog njihovog interesa? Ja ne znam kako su oni dočekivali mene, ali ja sam pomalo strepila. Međutim, ono što me dočekalo opravdalo je svaki smisao ovog projekta i njegovog naziva. Priču u kojoj je dijalekt Dalmatinske zagore, u kojoj su takve i žene i hrana, u kojoj su običaji Božića i Badnjega dana, uprizorili su prvo onako kako sam je napisala, a potom su preveli to sve, i dijalekt i žene i običaje, na bošnjački, na islamske običaje, na njihovu hranu. U tom trenutku ne samo da su odgovorili na pitanja koja su mi se vrzmalala mislima prije tog susreta, odgovorili su mi i na vječnu dilemu moga pisanja: ima li ovo smisla ljudima koji žive drugačijim životima? Dali su mi ti gimnazijalci uvid u svoje živote i dali su mi do znanja da se u temelju poznajemo jednostavno zato što smo ljudi. U vremenima podjela ujediniti učenike različitih nacija, vjera, glazbenih i inih ukusa ne samo da je hvalevrijedan projekt, nego je i nasušno potreban. U razdoblju kad nam je vrijeme koje možemo posvetiti drugima popriličan luksuz, njegovo izdvajanje za projekte poput ovog nije potrošnja, nego ulaganje.

Drama u drami

Amir Bukvić

Uvijek sam htio napisati *dramu u drami*, počesto misleći da je taj izazov nedokučiv. *Drama u drami* traži drugačiji pristup, nešto senzibilniji, intimniji, psihološki bogatiji, jer sve je zapravo začahureno negdje duboko u akterima; teško se povjeravaju drugima ako taj drugi nema slične traume u sebi.

Koliko li samo susretnemo ljudi s dramama u sebi, primjećujući samo neki izvanjski nemir, dok srž tog nemira ostaje tajnovit sve do jednom kad se nagomilan ne raspukne i ta nam raspolučena osoba privuče pažnju. Zgroženi i uznemireni (ponajviše zbog svoje sigurnosti), pokušavamo razabrati posljedice tog raspuknuća, ali rijetko kad tragamo za njegovim uzrocima.

Na posljedicama tog raspuknuća tragao sam za uzrocima u svojoj drami *Djeca sa CNN-a* i to na primjeru dvoje mladih ljudi koji svoje traume nose duboko u sebi od djetinjstva ili najranije mladosti, kad su ih zatekla ratna stradanja.

Imao sam tu privilegiju da sam u svojoj drami igrao i jedan od nešto sporednjih likova, pa sam tako, i kao pisac i kao glumac, osjećao bilo uglavnom mlađe publike kojoj je zbog mladih glavnih likova drama bila interesantna.

Drama govori o sudbini mladića Dine koji se igrom slučaja nastanio u Zagrebu gdje preživljava noseći sa sobom teret sa žigom iz rodne Srebrenice. Njegov svakodnevni životni ritam promijenit će dolazak djevojke Dore, koja znatno tiše nosi svoj izbjeglički zavežljaj iz Vukovara. Uz neki krik zbog igre slučaja ili sudbine, koji su im obilježili osamljeničke živote, izgrađujući svoju životnu filozofiju.

To dvoje mladih ljudi različitih je svjetonazora, vjera, pa i kultura, što mi je davalo mogućnost da prvi dio drame prožmem duhovitim dijalozima, Dininim *bosanskim provalama* i Dorinim suzdržanim cinizmom, što je opet obogaćivalo likove, jer Dino nema završeno ni osnovno školova-

nje, a Dora je studentica – on prikriva da je gradski čistač, a ona da se bavi nekim *sumnjivim* poslom u luksuznom hotelu.

Kroz smijeh, kao da gledamo laganu komediju, priča na poseban način uvlači mlađe gledatelje u samu srž. I dodiruje onu *dramu u drami*, s vremenom postaje ozbiljna i tako nabijena emocijama da mlađi gledatelji počesto pronalaze dodirne točke s likovima i do samog kraja prate predstavu s velikim zanimanjem.

Rat ih je obilježio, a poslijeratna stvarnost ih ne treba i nudi im da žive na marginama velikog grada. A oni se ne predaju i na svoj način idu dalje, tražeći mjesto pod zagrebačkim nebom – ne žele biti autsajderi u pragmatičnom svijetu.

Kako je to osjećati se u masi *istih* i prikrivati u sebi to drugačije, kad je ta različitost obojena predrasudama i kad se *a priori* promatra u negativnom kontekstu?

Na veliki su broj predstava, zahvaljujući profesorici Remziji Hadžiefendić-Parić, učenici Islamske gimnazije iz Zagreba dolazili, razgovarali o predstavi na satovima i pisali eseje na temu drame. Upoznavajući drugoga i drugačijeg, upoznavali su i sebe a da toga nisu bili svjesni. Približavajući se drugačijem, poistovjećivali su se s njihovim dramama i u sebi otkrivali svjetove koji su do tada bili zatomljeni.

Znam da su se i u nekim drugim školama pisali eseji na temu predstave, a neki su nam profesori rekli da su ti mladi ljudi i po nekoliko dana poslije predstave prepričavali samu predstavu i komentirali i duhovitost i skrivenu dramu koju su ti mladi ljudi nosili.

Bojim se da nisam dovoljno jasan kada nastojim opisati tu *dramu u drami* koja izlazi na površinu na neposredan način, a budući da me zadesilo da ovaj tekst moram napisati u dan- dva dok sam na otoku Braču, jučer sam bio u Bolu i naišao sam na zaštićeni objekt koji se zove *Kuća u kući* i tad mi pade na um da bi ta *Kuća u kući* mogla nešto bolje pojasniti tu moju sintagmu *drama u drami*.

Priča iz 19. stoljeća govori da je u manjoj kući živjela jedna siromašna obitelj, dok je druga imućnija obitelj odlučila izgraditi veći objekt, što je izazvalo trajne međusobne sukobe. Oko manjeg objekta ipak su sagrađeni zidovi za trokatnicu koja nikad nije dovršena. Naime, braća koja su gradila veće zdanje stradala su u brodolomu prevozeći drvenu građu za dovršetak kuće.

Priča je dramatična i kad bih kojim slučajem odlučio da ju pretočim u dramu, odlučio bih se temeljitije pisati o siromašnoj obitelji i njihovoj djeci u toj manjoj kući, jer mi je ta drama dojmljivija od one u kojoj su u brodolomu stradala dvojica imućne braće koji nisu dovršili započetu kuću na tuđem posjedu.

Doista, poznaju li se dovoljno oni imućni i oni siromašni, oni obe-spravljeni i oni koji pravdu mogu kupiti? I kakvu dramu može izazvati to pomanjkanje nepoznavanja? Ili upoznavanje bez predrasuda može pomoći traumatiziranom svijetu u kojem živimo?

Centar za kreativno pisanje pozvao me da u projektu "Koliko se poznajemo?" razgovaram o drami *Djeca sa CNN-a* s učenicima Islamske gimnazije u sklopu književnog kluba koji je vodila profesorica Remzija Hadžiefendić-Parić. Kroz razgovor s učenicima o drami, pa i o tome poznajemo li se dovoljno, shvatio sam da sam donekle zapravo uspio dokučiti tu *dramu u drami* koja se na kraju tiče ne samo protagonista, nego i onih drugih koji su samo promatrači.

Preljep dojam nosim i iz Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar, kada su učenici radeći na tekstovima Filipa Davida, Miljenka Jergovića, Maše Kolanović i Srđana Srđića iznosili svoje dojmove. S njima su svoje impresije o tekstovima Tanje Mravak i moje malenkosti iznosili i učenici Islamske Gimnazije iz Zagreba, upotpunjajući ih izvođenjem jedne scene iz drame *Djeca sa CNN-a* i dramatizacijom jedne od priča autorice Tanje Mravak.

Doista sam mišljenja da je projekt CeKaPe-a bio svrshishodnim i vrijednim kao pomak boljem upoznavanju.

Sećanje

Filip David

Boravak u Vukovaru i susret sa učenicima škole Nikole Tesle Vukovar i Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića, kao i s profesorima, ostaće nam u zaista lepom sećanju jer smo se sreli i razgovarali sa momcima i devojkama neopterećenim političkim ekstremizmima, koji su nam vratili nadu u neka bolja vremena i pokazali da je moguć suživot i saradnja bez opterećenja verskim, etničkim i sličnim predrasudama.

Bilo nam je jako važno što smo upravo u Vukovaru to doživeli jer znamo šta je Vukovar prošao, kroz kakvu tragediju i iskušenja u ne tako dalekim vremenima.

Književnost za bolje društvo

Maša Kolanović

FOTO: NADA KIŠČ-KOLANOVIĆ

Kada sam dobila poziv od Vedrane Bibić za sudjelovanje na CeKaPe-ovu projektu "Koliko se poznajemo?", znala sam da je ovaj projekt bespogovorno vrijedno i važno podržati. Bavim se književnošću ne samo pišući je, već prvenstveno čitajući je, proučavajući i predajući na sveučilišnoj razini. Od ovoga drugog živim, a prvo je dubinska potreba za jednom posebnom vrstom kreativnosti koja pronalazi svoj put u borbi s vremenom, obavezama i financijama. No, oboje je za mene itekako važno. S jedne je strane u današnjim dominantnim političkim i ekonomskim narativima književnosti dano marginalno mjesto u društvu, pa su tako dobro poznate činjenice da je izdavaštvo u krizi, a da čitanost opada, da je književnost već odavno izgubila trku s drugim medijima i slično. S druge strane, književnost nikada nije prestala imati važnu ulogu u društvu, iako se tako možda ne čini na prvi pogled. Rita Felski u svojoj knjizi *Namjene književnosti* širi značenje pojma same namjene književnosti, žečeći povezati estetsku vrijednost te djelovanje i učinke književnog teksta na čitatelje i širu zajednicu. Felski tako promišlja četiri bitne namjene književnosti koje izlaže u četirima središnjim poglavljima svoje knjige, a to su: prepoznavanje, očaranost, znanje te šok. Upravo po svojoj namjeni stvaranja osobitog tipa društvenog znanja, prema kojoj književni tekstovi ukazuju na simptome društvenog postojanja, književnost proizvodi specifičnu vrstu epistemološkog uvida, znanja koje je alternativno, neupisivo na kartu hegemonijskog diskursa i uvijek u napetom odnosu s tekućom stvarnošću. No, lako je o tome predavati studentima Filozofskog fakulteta, ali vrijede li ti uvidi izvan donekle udobnog prostora akademskog proučavanja književnosti?

Posjet Vukovaru bio je i izazov da vidim je li tomu doista tako.

Nikada do tada nisam posjetila taj grad. Uvijek sam se pomalo bojala osjećaja jeze koji sam za njega vezivala. Zamišljala sam da sablast

zločina koji su se tamo dogodili naprosto ne može nestati s njegovih ulica, fasada, lica ljudi koji hodaju tim gradom i koji su morali iskusiti nešto od svega toga. Ikoničke slike ljudi koji u boli i patnji napuštaju svoje domove, djece, staraca u slojevima odjeće, i omotanih dekama u hladnom novembru, bile su mi kao djetetu najbolniji osjećaj što je to rat. U to vrijeme ništa nije konkuriralo tim slikama. Zajedno s Miljenkom Jergovićem krenula sam na put na kojem se razlistao razgovor o književnosti. O tome koliko je svijet sazdan od različitih perspektiva baš kao što složeno tekstualno tkivo književnosti tvori različite perspektive, fokalizacije, lirske subjekte i kazivače, ne bismo li dobili uvid u kompleksnost unutrašnjih i vanjskih svjetova; o ljudima koji ne čitaju i o ljudima koji čitaju, o tome kako književnost laže baš kao što lažu političari, ali se za razliku od njih ona ne trudi skrivati svoju laž, i kako njezina "laž" nikoga ne obvezuje, već oslobođa. Posebno smo se dotakli književnih narativa o posljednjem ratu na ovim prostorima i o tome kako službeni narativi politike, mimohoda i memorijala nikada ne mogu iskazati ono što je o ratu proizvela književnost u dobrom i lošem smislu, o tome kako je umjela artikulirati individualno iskustvo koje kad se sakupi u jedan veliki mozaik nudi kompleksniju sliku i ukazuje na ograničenost svakog drugog diskursa. Kako je to napisala Christa Wolf, lekcije iz povijesti zasigurno se neće učiti iz književnosti, ali književnost utjelovljuje istine koje povijesni dokument ne može artikulirati.

Pričali smo o svemu tome i mnogočemu još u prostoru automobila, kondenzirani u gustom razgovoru kao u kocki Knorrove instant-juhe dok su pored nas prolazile šume, usamljene breze i ni po čemu zanimljive građevine monotonog autoputa sve dok nismo parkirali automobil ispred Tehničke škole Nikole Tesle u Vukovaru.

Pred nama se ukazala naizgled ni po čemu drugačija srednja škola. Ali jedna važna škola na jednom važnom mjestu, čija fasada nije ispisana porukama mržnje, krilatim slovima U, svastikama i drugim sablasnim simbolima. Unutra mlada nasmiješena lica, učenici koji su se zajedno sa svojim nastavnicima potrudili pomno pročitati tekstove svih pisaca koji su sudjelovali na projektu, postavljali pametna pitanja i kreativno interpretirali tekstove. I osjetila sam na trenutak da književnost doista treba društvu i da to nije samo fraza. Književnost je bila ljepilo koje nas je povezalo to gusto poslijepodne, bez pompe i spektakla, poslijepodne u kojem se u tišini jedne učionice čuo i zapamtio svaki iskaz, riječ i misao i

gdje su se misli izricale oprezno, promišljeno i gusto, baš kao da je svaka riječ kocka instant-juhe. Preko književnosti na prostoru nas je jedne srednje škole okupila ideja o zajedništvu i premošćivanju svakojakih granica: mentalnih, nacionalnih, vjerskih, strukovnih, dobnih, prostornih pa i vremenskih. Jer nedavnu se prošlost Vukovara ne smije zaboraviti, ali ne smije je se ni zloupotrebjavati, ne smije se njome manipulirati te nikada i nipošto potpirivati nove mržnje. Vukovar ne smije postati sablast. I to poslijepodne Vukovar to nije bio, što daje nadu da možda jednoga dana to neće ni postati.

Vukovar u užem smislu samog gradskog centra i njegovih ključnih memorijalnih punktova nisam vidjela jer su mi obaveze nalagale brz povratak u Zagreb. No, možda i bolje da je tomu tako jer sam tog dana ionako vidjela i osjetila sve ono potrebno za zamišljanje jedne nove slike o Vukovaru.

Pročitati Vukovar

Srđan Srdić

FOTO: ĐUŠA NARODIĆ

Moj prvi Vukovar Vukovar je četrnaestogodišnjaka. Govorim o užasu. Postoje fotografije i taj Vukovar nikada neće nestati. Ne za mene. I dobro je što ne možemo da vidimo unapred jer bih ja, četrnaestogodišnjak, tada mogao da vidim sebe, tridesetak godina kasnije, u istom tom Vukovaru. Dobro, srećom, ne baš sasvim istom. Dobro i srećom. I siguran sam da bi me to saznanje, tad, grozno uplašilo. Jer šta bih ja imao da radim *tamo*, verovatno bih pomislio.

A onda smo došli da čitamo. Doduše, i da razgovaramo o književnosti. Prvo sam stigao sâm, i to je bilo u redu. Kad se dolazi u Vukovar, najbolje je da čovek to prvo obavi sam sa sobom. I to nije bio *onaj* Vukovar, mada, opet, *jeste* bio. I važno je da o stvarima koje su bile govorimo onako kako su bile. A pričali smo i o knjigama, kažem. I bila su deca, mahom vršnjaci mene, nekada četrnaestogodišnjaka. Oni pohađaju dvojezičnu nastavu. I to je smešno. I glupo je. Ne može biti gluplje. I pitao sam ih da li je nekome potreban prevodilac. I deca su se smejala. A važno je smejati se. Posebno na mestima kakav je Vukovar.

I posebno je važno da se smeju deca koja, u jednom veoma bitnom smislu, nemaju nikakve veze sa svojim roditeljima. Oni su dobili Vukovar kakav su dobili, sad mogu da od njega prave šta god im bilo drago da prave. Ako ne pobegnu iz Vukovara. Jer, čuo sam, dosta ljudi odlazi. I više se nikada ne vraćaju. Tako je to s ratovima i teritorijom. Prvo izgleda kao da je sve to svima od životne važnosti. Potom se pokaže da je važnije nešto drugo. Nešto što postoji negde drugde. Ne u Vukovaru. Ne na bilo kom od dva jezika iz vukovarskih škola.

Gоворили smo o književnosti, i dobro je bilo. Niko nije ustao, otišao, nije delovalo da je previše onih koji se dosađuju. Bez mržnje i nelagode,

tako bi trebalo da izgledaju svi razgovori o knjigama. Manje ili više vrednim knjigama, to nije presudno. Pričali smo u Vukovaru, našim jezikom. I sve smo razumeli. Od tog je malo šta bitnije.

SUDJELO- VANJE U POBJEDI

KOFE
CAJ

ŠKOLA

TRAVA

POVJEDENJE

L>SUBAV

HIGIJENA

DROP IT

POT

R

IN

Č

M
OT
C
U
NET

DRUK

INTER

NJ E

PRE

Z
A
B
LA
I
VA

SPORT

NA

I KOTIM
SKRIBIT
NOSIT

SLOBODA
MJB
KOTIM
SKRIBIT
NOSIT
Z
E
H
J
N
E
O
V
A
N
E

Nitko nije poražen

Monika Nožinić, voditeljica radionice nenasilja

"Postoji jedna neobična stvar oko nenasilja – nitko nije poražen, a svi sudjeluju u pobjedi."

— MARTIN LUTHER KING JR.

Glavni cilj radionica na temu nenasilja i nenasilnog rješavanja sukoba bio je podizanje svijesti o neprihvativosti svih oblika nasilja, nužnosti nulte tolerancije na sve oblike nasilja te osnaživanje učenika za nenasilno djelovanje i rješavanje sukoba u školi i izvan nje.

S obzirom na to da sam radila s većom grupom različitog uzrasta (15, 16, 17 i 18 godina), bilo je jako važno pažljivo promatrati učenike, njihovo ponašanje i dinamiku rada tijekom radionice, prilagođavati aktivnosti njihovim potrebama kako bi se postigla što bolja grupna kohezija te raditi na temama za koje učenici pokažu interes ili motivaciju za sudjelovanjem. Najvažniji dio svih radionica bilo je međusobno upoznavanje i uspostavljanje povjerenja kako bi radionica prošla u što boljem ozračju.

Provođenje radionica nenasilja u Tehničkoj školi Nikole Tesle Vukovar za mene je bilo vrlo zanimljivo i korisno iskustvo kroz koje sam stekla neka nova znanja i vještine te testirala svoje mogućnosti rada sa srednjoškolcima, što mi je bio zaista veliki izazov.

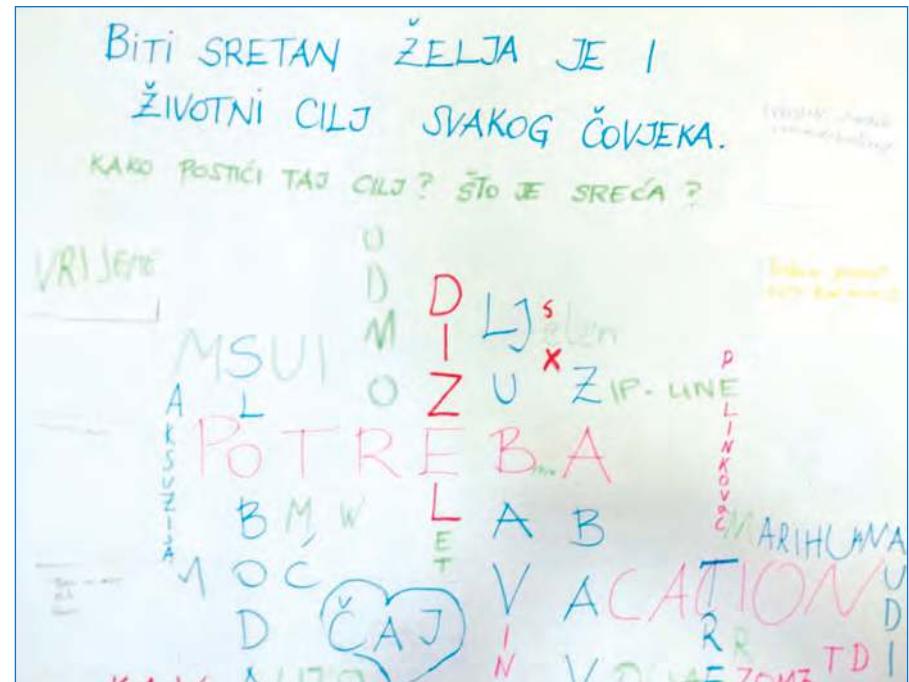
Mladi su ljudi u današnje vrijeme vrlo vrijedan resurs i pokretačka snaga u društvu koja ima puno toga za reći i napraviti, a za to im je potrebno samo malo potpore i poticaja nas odraslih.

Često nas svakodnevni život i vlastiti problemi na neki način udalje od razmišljanja o tuđim životima, željama snovima, potrebama, onome što želimo biti i što jesmo. Projekt "Koliko se poznajemo?" podsjetio me na to koliko je važno raditi što više s mladim ljudima, biti im potpora, pomoći im da osvijeste stvari koje često kao ljudi ne radimo najbolje, ali iz kojih svaki put (na)učimo biti bolja osoba. Bilo mi je zadovoljstvo sudjelovati u ovom projektu i naučiti nešto novo o sebi i drugima.

Učenici Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar odlično su odradili sve radionice na temu nenasilja i nenasilnog rješavanja sukoba, uspješno detektirali svoje probleme u školi i izvan nje te iznijeli zanimljiva mišljenja i stajališta o temama kroz koje smo prolazili. Unatoč vrlo pretrpanom školskom rasporedu, učenici su bili vrlo zainteresirani za radionicu, otvoreni, komunikativni i suradljivi. Tijekom provođenja radionica na površinu su izašla pitanja i problemi s kojima se učenici kao grupa i/ili pojedinci pokušavaju suočavati ili koji ih brinu, pa sam kroz različite teme i aktivnosti uvijek nastojala raditi na onome što je njima važno.

Jako sam ponosna na sve svoje učenike koji su sudjelovali na radionicama nenasilja i iznimno zahvalna na dobivenom iskustvu te jedva čekam novu priliku za rad sa srednjoškolcima. Nadam se da su kroz ovaj projekt analizirali i osvijestili svoje potrebe i želje, stvorili okruženje za njihovo zadovoljavajuće te dobili potrebne alate za osobni rast i razvoj.

Posebno zahvaljujem profesoricama Irini i Jasmini na topлом gostoprimstvu i sjajnoj suradnji te divnoj Vedrani i Sanji iz CeKaPe-a na ukaznom povjerenju i uspješnom partnerstvu. Bez njih ništa od ovoga ne bi bilo moguće.

Nenasilno rješavanje sukoba

5 načina reagiranja

- uvijek u pravu
- agresivan
- nepromišljen
- bezosjećajjan

- miran
- osjećajjan
- želi biti prihvaćen
- izbjegava sukob

- bespomoćni
- izbjegava konflikt
- oklop (emoci.)

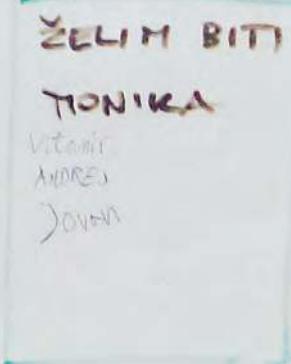
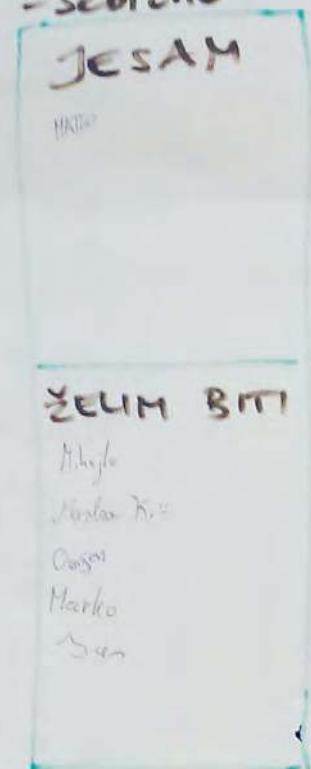
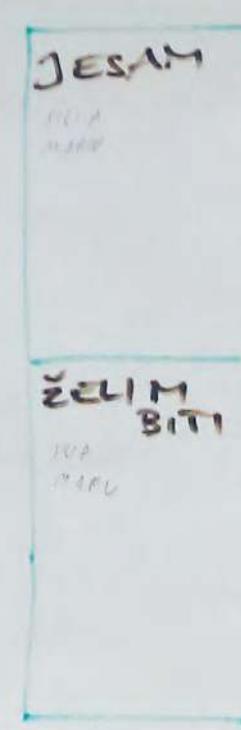
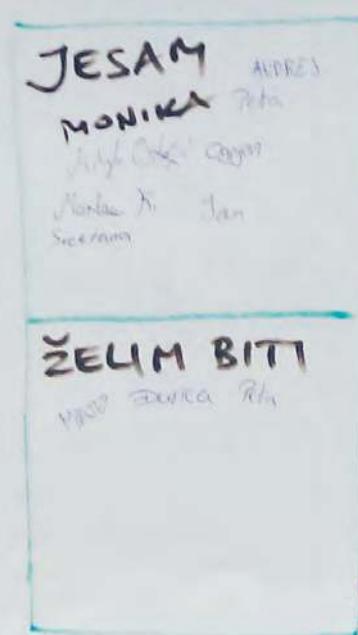

- lukave
- mudre
- sebične

- suosjećajne
- napada s ledićom

JESAM

Učiti o nenasilju, djelovati nenasilno i podučavati druge o nenasilju u današnjem je društvu veliki izazov i nimalo lak zadatak, ali velika potreba. Nasilne i nenasilne obrasce ponašanja ne stječemo preko noći, nego radom na sebi i vlastitim izborima u različitim životnim situacijama, posebno situacijama sukoba. Djeca ih uče, mijenjaju/prilagođavaju i stječu tijekom odrastanja sve dok s vremenom ne postanu njihov dio osobnosti. Ključne su riječi u mom radu s mladima učenje i promjena. Naglasak je na tome da se osobno uvjerimo kako je sukobe, razmirice i nesporazume moguće rješavati nenasilnim putem, stoga je važno shvatiti i spoznati da je nenasilje i kultura pozitivnog ponašanja i komunikacije najbolji izbor za nas i druge osobe. Ako radimo na tome da takav oblik rješavanja sukoba postane naš vlastiti odabir, to iskustvo zatim možemo primijeniti i prenijeti u obitelj, razred, školu, a kasnije i u život i posao/radno mjesto. Do više razumijevanja i empatije, ljubavi, poštovanja i samopoštovanja, kvalitetnijih odnosa, mira i razvoja djeca i mladi mogu doći jedino iskustvenim učenjem i primjenom nenasilja u svakodnevnom životu.

Neformalnim učenjem do sigurnije budućnosti

Sanja Siročić, voditeljica radionica nenasilja

Radionice nenasilja, održane u sklopu ovog projekta, po mnogo su čemu bile specifične, i izazovne, te su stvorile priliku za učenje, ne samo učenicima s kojima su bile izvedene, već i nama kao edukatorima.

Dogodilo se tako da je moja skupina učenika bila sastavljena od učenika 3. razreda srednje škole tehničkog usmjerjenja za autoelektriku. Riječ je o skupini 17-godišnjih mladića kojima je pričati o nenasilju, ljudskim potrebama i emocijama na prvu bilo, u najmanju ruku, smiješno. Samim time, sve što smo napravili tijekom ove radionice, sav trud koji su oni sami uložili u stvaranje sadržaja, postavljanje pravila i poštivanje istih, vrijedi stostruko više.

Radionice su osmišljene kao oblik neformalnog učenja, kroz interaktivno propitivanje ideja, rasprave i parlaonice, promišljanje, igraće igara za osvješćivanje ponašanja i stanja, ali i stvaranje grupnog zajedništva i ravnopravne uključenosti svih sudionika u stvaranje sadržaja.

Izvođenje sadržaja odvijalo se neočekivano te se, iskreno rečeno, organski mijenjalo tijekom trajanja radionica po potrebama i željama učenika. To je svakako bio jedan od izazova za mene kao edukatoricu, no i nešto što sam s veseljem dočekala. S povjerenjem sam dopustila učenicima da sa mnom kroje sadržaje kako bi na što zanimljiviji način pokrili sve teme te kako bi im one ostale u sjećanju još dugo nakon što radionice završe.

Vrijeme nam je proletjelo u radu i učenju, izradi plakata, u iskrenim razgovorima, zezanju, učenju o uvažavanju različitosti, razgovoru o osjećajima i potrebama te željama i potencijalima. Materijala za nastavak ovakvih radionica, tema koje smo željeli obraditi, kao i onih koje smo tek načeli, ima beskonačno puno, a dobitak za sve uključene u ovaj projekt nemjerljivo je velik.

Završavamo aktivnosti ovog djela projekta punog srca i sa željom da nastavimo raditi s mladim osobama na sličan način, učiti ih kako razmišljati i ponašati se na nenasilan način, prema drugima, ali i prema sebi samima. Stjecanje osnovnih životnih i socijalnih vještina trebala bi biti osnova našeg rada s mladim generacijama, koje će uskoro činiti društvo u kojem živimo. Stoga se nadam da ćemo kroz kontinuirani rad s mladima i djecom, kroz igru i učenje, navesti i osnažiti mlade osobe u donošenju vlastitih ispravnih odluka (što god to značilo za njih) i vlastitih zaključaka. Želja mi je ohrabriti mlade ljude s kojima smo radili, no i sve vršnjake na koje će prenijeti što su naučili, kao i ostale odrasle osobe koje čine našu i njihovu svakodnevnicu, u zajedničkom nastojanju širenja vrijednosti i kulture nenasilja kako bismo pridonijeli sigurnijoj i ljestvoj budućnosti svih članova naše zajednice.

Smijehom izvan zone komfora

Iva Valenčić, voditeljica radionica nenasilja

U popis svog iskustva provedbe radionica dodajem i ciklus radionica pod nazivom Kultura nenasilja, proveden sa srednjoškolcima u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića u Zagrebu. Naše druženje proteklo je vrlo brzo upravo zato što su radionicama prisustvovali srednjoškolci koje mogu opisati izuzetno marljivima i željnima novih znanja. Oni su radionicama prisustvovali nakon čak osam školskih sati i imali punu pažnju tijekom dodatna dva školska sata provedena sa mnom! Istaknula bih da sam upravo s ovim učenicima imala najdinamičnije rasprave – koje su oni samoinicativno pokrenuli, s najviše pitanja, navođenja mogućih situacija povezanih s nasiljem i načina njihovih rješavanja. Time su više puta produžili trajanje aktivnosti, što sam im dopustila jer mi se činilo korisnim, ali mi se i izrazito svidjelo u kojem smjeru teče rasprava. Na kraju radionice o nasilju komentirali su da im je

drago što im je ova radionica, koju općenito smatraju manje zanimljivom (s obzirom na to da o ovoj temi nerijetko pričaju u školi), zapravo bila prilično zanimljiva te što su mogli izraziti svoje mišljenje, bez osude bilo koga od prisutnih.

Sljedeća radionica bila je povezana s nenasilnim rješavanjem sukoba, gdje smo, osim rasprava, proveli i "igranje uloga". Neki od učenika vrlo su rado prihvatali ovu aktivnost i vrlo se lako uživjeli u glumu, no neki nisu imali ideju kako to izvesti i povezati sa svojim zadatkom. Navedene sam učenike s onim hrabrijima poticala i svi su uspješno obavili aktivnost. Na radionici su se svi učenici zabavili, što se moglo primijetiti zbog glasnoga smijeha, ali naučili su i nešto novo, što su tijekom igre uloga mogli i primijeniti. Nakon završetka radionice dodatno smo se zadržali i pričali o "izlasku iz vlastite komfor-zone", koja je za svaku osobu različita, ali i kako je ponekad, u određenoj mjeri, i vrlo korisna. Poticanjem ovog razgovora namjera mi je bila pohvaliti učenike jer su se odvajzili i odigrali svoje uloge. Životne potrebe tema je koja je bila posvećena trećoj radionici, u kojoj su učenici puno promišljali o vlastitim potrebama i željama, zapisivali ih i rangirali prema važnosti. Bilo im je neobično da smo tijekom cijele radionice pričali o potrebama, no nismo dijelili s drugima potrebe i želje zapisane na papir, već smo ih zadržali za sebe. Radionica je obuhvaćala i "vođenu meditaciju" tijekom koje su učenici u sebi promišljali i odgovarali na pitanja koja sam im postavljala, a povezana su s postizanjem potrebe/želje koju su odabrali s vlastite prethodno kreirane liste. Ova im je aktivnost bila prilično zanimljiva i komentirali su da su tijekom nje puno više i na pomalo drugačiji način promišljali o vlastitim potrebama/željama. S obzirom na to da većina učenika pohađa četvrti razred i da se pripremaju za upis na fakultet, kao primjer potrebe/želje navodili su upravo upis na željeni fakultet. Želim im puno sreće na tom putu i vjerujem da će svojim trudom i radom svakako i uspjeti!

Smatram da je provedba ovih radionica obostrano koristila – učenici su naučili nešto novo, imali su priliku izraziti vlastito mišljenje i zabaviti se, a ja sam stekla još jedno novo, pozitivno i jedinstveno iskustvo rada sa srednjoškolcima.

Kronika jednog upoznavanja

Vedrana Bibić, koordinatorica projekta

FOTO: EDI MATIĆ

Sjediš u školskoj klupi i čekaš da zvoni šesti ili sedmi sat. Ponekad navrate ljudi koji predstavljaju različite projekte i izvannastavne aktivnosti, koji te uvjeravaju da bi trebala sudjelovati u njima, nevješto zaobilazeći činjenicu da to znači provoditi dodatnih nekoliko sati tjedno u školi. Desetljeće-dva-tri kasnije, ti si ta osoba koja стоји ispred srednjoškolaca i objašnjava im da trebaju više čitati, knjige, papirnate, koje nisu ni u lektiri ni na *instastoryju*, koje im ne pomažu prosjeku, da moraju i pisati, a da to nisu zadaćnice ni Facebook-objave, da moraju otvoreno pričati o nenasilju, uživo, ne na *messengeru*, i da će sve to skupa trajati godinu dana.

Jedanaest mjeseci kasnije, zakopana u nezaobilaznu papirologiju projektnog rada, shvatiš da je dobrovoljno, bez ocjena i ucjena, sedamdeset i devet učenika i učenica čitalo i pisalo, raspravljalo i razmišljalo te provodilo vrijeme zajedno, u školi. Sedamdeset i devet mlađih ljudi, onih o kojima sva recentna istraživanja govore da ne čitaju, da su puni predrasuda, isključivi i nezainteresirani, jest, eto, čitalo, uključivo i bez predrasuda, usudila bih se reći prilično zainteresirano. Kako to?

Odgovor je zapravo prilično jednostavan – vjeruju svojim profesoricama. Ne jer su ih neke nepoznate osobe u pola sata nagovorile, ne jer su unaprijed znali što ih čeka i kakve će knjige čitati, nego jer su vjerovali preporuci svojih profesorica koje su im rekle da bi bilo i vrijedno i zabavno i važno i korisno sudjelovati u jednom projektu. Profesorice i profesori, nastavnice i nastavnici, učiteljice i učitelji, odgajateljice i odgajatelji osobe su kojima, bez obzira na to u kojem se stanju nalazi obrazovni sustav, učenici vjeruju ili ne vjeruju. Pa, našima vjeruju. Profesorice **Irina Marić** i **Jasmina Šahović Žabka** iz Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar i **Remzija Hadžiefendić-Parić** iz Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića u Zagrebu stvarne su nositeljice ovoga projekta. Mi, partneri, Europska unija i tijela državne uprave pomogli smo njima, a ne obratno.

Krenuli smo u siječnju, prevrtali naopačke postjugoslavensku književnost kako bismo došli do knjiga koje bi mogle zainteresirati srednjoškolce, do autora koji bi mogli sudjelovati u književnim susretima, nadajući se da će mo uspjeti pokazati učenicima da danas i ovdje žive i pišu ljudi s kojima mogu razgovarati o književnosti bez ograda i pregrada, klišaja i kanona. I to na više jezika, a pritom se razumjeti. Učenici su ispitivali autore o Sarajevu, Dalmatinskoj zagori, Kikindi, Iowi, Sloboštini, židovskom pitanju, lutkama *Barbie*, bojama za kosu, nogometu, kurikularnoj reformi i pisanju. I tako se jednog naizgled običnog svibnja nađeš u Vukovaru i upoznaš **Filipa Davida**, mašeš **Maši Kolanović** na Skypeu u SAD, slušaš učenike i učenice Islamske gimnazije kako interpretiraju tekst **Tanje Mravak**, gledaš kako **Srđan Srđić** šarmira učenike, kako učenici upijaju svaku rečenicu **Miljenka Jergovića** i nalaze se u likovima **Amira Bukvića**.

Zatim na red dolaze radionice pisanja. Dobro, pomisliš, čitati je lakše, ali tko bi u Tehničkoj školi tjednima dobrovoljno pisao ili u Islamskoj gimnaziji ostajao učiti o dijalogu nakon osmog sata. S **Miroslavom Mićanovićem** i **Nebojšom Lujanovićem**, čini se, mnogi. Veći dio ovog zbornika posvećen je upravo tekstovima proizašlima na radionicama pisanja – tekstovima o ljubavi, putovanjima, obitelji, muzici, pokvarenim školjkama i propalim dejtovima, rođenjima i razočarenjima.

Nakon što smo mjesecima s učenicima pronalazili nove kuteve iz kojih se može promatrati književnost, s punim smo ih povjerenjem prepustili našim partnerima iz Plavog telefona, sjajnom četveročlanom timu – **Moniki, Ivi, Sanji i Miru**, s kojima su u nizu zabavnih i interaktivnih radionica (na kojima su se *post-it*-i trošili kao halva) propitivali vlastita stajališta o (ne)nasilju.

Koliko smo se na koncu upoznali? Godina dana prekratak je isječak vremena da bismo uspjeli obuhvatiti sve o čemu smo htjeli razgovarati, ali dovoljan da potvrdimo ono što smo naslućivali – srednjoškolci imaju onoliko predrasuda prema svijetu koliko svijet ima prema njima. Onoliko su nezainteresirani koliko ih se ne pokušava uistinu zainteresirati, onoliko ne čitaju koliko im se gomilaju knjige koje ih ne dotiču. U okruženju u kojem se osjećaju sigurno i otvoreno i u kojem sukreiraju sadržaj, u kojem se uvažava svačije mišljenje, u kojem se ostavlja prostora za kritiku i u kojem se ne srami pohvale, samo u takvom okruženju moguće je biti kreativan. I što je još važnije, samo je u takvom okruženju moguće

shvatiti da smo svi mi, kao i likovi onih knjiga, malo drugačiji, često u manjini, različiti, jedinstveni, a istovremeno nevjerojatno slični jedni drugima, bliski i jednakov vrijedni.

HVALA

ravnateljima škola u kojima smo provodili projekt, Đorđu Lukiću i Mevludiju Arslaniju, profesoricama i voditeljicama književnih klubova Remziji Hadžiefendić-Parić, Irini Marić i Jasmini Šahović Žabka, profesoru povijesti Damiru Golubu, koji nam je pokazao drugačiji Vukovar, osobljju Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar i Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića u Zagrebu, autorima koji su sudjelovali u projektu – Amiru Bukviću, Filipu Davidu, Miljenku Jergoviću, Maši Kolanović, Tanji Mravak i Srđanu Srdiću, voditeljima radionica pisanja Nebojši Lujanoviću i Miroslavu Mićanoviću, Rebecci Agić i glumicama i glumcima Teatra Gaudeamus kulturnog centra KNAP, voditeljici planinarskog doma “Dvorac Stara Sušica“ Vlasti Gudac i osoblju Doma učenika Vukovar, lektoru Hrvoju Kovaču, grafičkim dizajnericama zbornika Ani Pojatini i Luciji Gudek, dizajneru logotipa i weba Boru Dizdaru, partnerima iz Plavog telefona – Moniki Nožinić, Sanji Siročić, Ivi Valenčić i Miroslavu Vučenoviću.

Najveća hvala svim učenicama i učenicima Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića i Tehničke škole Nikole Tesle Vukovar koji su sudjelovali u projektu “Koliko se poznajemo?”.

NAKLADNIK

Centar za kreativno pisanje CeKaPe
Amruševa 10
10 000 Zagreb
www.cekape.com
info@cekap.com

ZA NAKLADNIKA

Sanja Vučković

UREDNICE

Vedrana Bibić i Sanja Vučković

LEKTURA I KOREKTURA

Hrvoje Kovač

ILUSTRACIJA NA KORICAMA

Danilo Dučak

OBLIKOVANJE I PRIJELOM

Lucija Gudek
Ana Pojatina

TISAK

Web2Print, Sveta Nedelja

C E K A P E ➔